

Publikácia prináša autentické poznatky a skúsenosti slovenských terénnych sociálnych pracovníkov a ich pohľad na súčasné výzvy i perspektívy práce v oblasti bezdomovectva. Kriticky reflektuje východiskový stav témy, pomenúva aktuálnu situáciu a zároveň ponúka konkrétne vízie a návrhy, ktoré by podľa tímu STOPA Slovensko mala rozvíjať sociálna práca a verejné politiky na Slovensku. Publikácia predstavuje podnetný príspevok k odbornej diskusii o moderných prístupoch k práci s ľuďmi bez domova a môže byť inšpiráciou pre odborníkov, študentov aj tvorcov politík

prof. PhDr. Ladislav Vaska, PhD.
doc. PhDr. Peter Brnula, PhD.

At World Habitat, we are proud to support STOPA's work. This handbook is a practical and useful resource for policymakers and practitioners alike, offering inspiration, evidence, and a clear catalyst for more effective action to prevent and end homelessness

David Ireland, CEO, World Habitat

ISBN 978 - 80 -570 -7793 -0

AKO UKONČIŤ BEZDOMOVECTVO

Handbook for policy-makers

MGR. PAVOL SABELA A KOL.

Ako ukončiť bezdomovectvo

Handbook for policy-makers

Mgr. Pavol Sabela a kol.

Občianske združenie STOPA Slovensko

© Autorský kolektív:

Mgr. Pavol Sabela,

Mgr. Školastika Valachyová,

Mgr. Martina Pisárová,

Bc. Lívia Kormanová,

Bc. Miroslava Hudáková,

Br. Márius Dismas,

(2026)

Recenzenti:

prof. PhDr. Ladislav Vaska, PhD.,

doc. PhDr. Peter Brnula, PhD.

(2026)

© obálka: Daniela Bičanovská, 2026

© fotografie: Daniela Bičanovská; Marek Jánoš;

Občianske združenie STOPA Slovensko

Vydalo: Občianske združenie STOPA Slovensko (2026)

Tlač: online tlačiareň Expresta s.r.o.

ISBN 978-80-570-7793-0 (tlačená verzia)

ISBN 978-80-570-7794-7 (online verzia)

Predslov

Táto krátka publikácia vznikla pre odbornú, ale aj laickú verejnosť, ktorá má záujem o riešenie problematiky ľudí bez domova. Po rokoch priamej práce na ukončovaní bezdomovectva, plánovaní a tvorbe na našom území inovatívnych foriem bývania vnímame vznik tejto krátkej publikácie, ako potenciálne inšpiratívne pre stakeholderov a tvorcov politík. Táto publikácia vzniká vďaka podpore World Habitat Awards¹ grantu pre organizáciu STOPA Slovensko, ktoré sa umiestnilo v tejto prestížnej celosvetovej súťaži na druhom mieste s projektom bývania „Crossroad“. Vďaka dlhoročnej súčasti aliancie európskych miest a organizácií, The European End Street Homelessness, sme mali možnosť vzájomne komunikovať a osobne navštíviť množstvo inšpiratívnych projektov, ktoré v nasledujúcich častiach používame ako príklady dobrej praxe s našim doplnením možnosti aplikovania u nás.

S nádejou, že sa po rokoch stagnácie Slovensko posunie v práci s ľuďmi bez domova vydávame túto publikáciu.

V krajinách strednej a východnej Európy vnímame len malú ochotu meniť zaužívané formy práce s ľuďmi v núdzi. Štát ani spoločnosť nie sú otvorené implementovaniu overených prístupov. Stále čelíme zaužívanému prístupu nocľahárni, ktoré sú zároveň odozvou na spoločenskú požiadavku, ktorá z väčšej miery definuje prácu s ľuďmi bez domova v krátkej vete „odvezte ich preč, niekde ich schovajte“. Sociálne služby sú v mnohých prípadoch zo strany obyvateľov miest a obcí degradované na „ľudskú sťahovaciu firmu²“, čo samozrejme nie je a ani nesmie byť ich úlohou.

Táto publikácia si dáva za cieľ poukázať na variácie možností ukončovania a prevenciu bezdomovectva overenými prístupmi založenými na rokoch dobrej praxe

¹ <https://world-habitat.org/awards/>

² Častou predstavou obyvateľov, ktorí kontaktujú linku pomoci ľuďom bez domova je žiadosť, aby sociálne služby odviezli človeka aj s jeho vecami mimo ich zorné pole.

európskych miest a mimovládnych organizácií. Ani tie však nemajú magické schopnosti a bezdomovecť bude v uliciach miest prítomné stále, ale naším cieľom je ukončovanie resp. minimalizovanie bezdomovectva. To znamená „**efektívnymi nástrojmi znižovať a ukončovať bezdomovecť v čo najväčšej možnej miere**“. Veríme, že práve táto publikácia niektoré z týchto nástrojov poskytuje.

Obsah

Predslov	3
Bezdomovecvo a slovenská legislatíva	7
Právo na bývanie	8
Everybody IN!	10
Kto je človek bez domova.....	11
Vznik a príčiny bezdomovectva	14
Bezdomovectvo ako produkt spoločnosti	16
Zlyhávanie prevencie.....	19
Tieňové existencie a nezáujem politikov.....	21
Bezdomovectvo v prostredí	23
Čo oči nevidia... = model zatvorených očí	23
Model komunitný	24
Byť prvý = model prevenčný.....	25
Kto hľadá cestu, chce byť nájdený = model bazálny	27
Naučená bezmocnosť alebo ako opustiť kruh.....	27
Housing First (Bývanie na prvom mieste)	30
Housing Led	33
Modular houses / modulárne domy	35
Sociálne bývanie.....	36
Housing benefits.....	37
Nocľahárne a útulky	38
Zero Flat, Dôstojná alternatíva	39
Špecializácia odborníkov	40
Autenticita v procese vnímania existencie.....	40
Viera a duchovné sprevádzanie ľudí bez domova.....	41
Trauma-informed/Trauma-informovaný prístup	44
Príklady dobrej praxe	46

Kontajnerové bývanie.....	48
Modulárne domy	48
Renovácia objektov	50
Komunitné domy	51
Byty	52
Zaujímavé špecifické projekty	53
Ženy bez domova.....	53
LGBTIQ+ projekty.....	54
Ľudia bez domova so zvieratám	56
Odporúčanie na základe výstupov World Habitat.....	59
Odporúčania pre národné vlády:.....	59
Odporúčania pre samosprávy a zastupiteľstvá	60
Odporúčania pre odborníkov z praxe (z mimovládnych, cirkevných a obecných organizácií):.....	61
Záver a odporúčania	63

Bezdomovecvo a slovenská legislatíva

Slovenská legislatíva v kontexte ukončovania bezdomovectva jasnými a zrozumiteľnými krokmi a nástrojmi neponúka dostatočnú oporu a taktiež v nej chýba základná definícia kto je „človek bez domova“. Slovenská republika je jednou z posledných krajín medzi členskými štátmi EÚ, ktoré zatiaľ neprijali tzv. typológiu ľudí bez domova. Tento legislatívny deficit má za následok absenciu spoľahlivých a porovnateľných štatistických údajov o rozsahu, príčinách bezdomovectva a počtu ľudí bez domova na úrovni EÚ. Aj napriek tomu v rámci Sčítania obyvateľov, domov a bytov v roku 2021 sa objavujú dáta spomínajúce aj ľudí bez domova. V rámci tohto sčítania bolo identifikovaných 71 076 ľudí bez domova³. Tento stav (nedostupnosť relevantných dát) sa tiež prejavuje na úrovni miestnych samospráv, kde existuje disproporcía medzi údajmi poskytovanými samosprávami a mimovládnyimi organizáciami. To sťažuje efektívne plánovanie a realizáciu opatrení v sociálnej oblasti. V rámci legislatívy Slovenskej republiky sa tejto problematiky okrajovo dotýka Zákon NR SR č. 448/2008 Z.z. o sociálnych službách a o zmene doplnení Zákona NR SR č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní v znení neskorších predpisov. To konkrétne v § 2 ods. 2, kde sa uvádza nasledovné:

„Nepriaznivá sociálna situácia podľa tohto zákona je ohrozenie fyzickej osoby sociálnym vylúčením alebo obmedzenie jej schopnosti sa spoločensky začleniť a samostatne riešiť svoje problémy.“ Zároveň tento odsek v jednotlivých písmenách konkretizuje dôvody vzniku tejto nepriaznivej situácie ako napríklad:

a) „z dôvodu, že nemá zabezpečené nevyhnutné podmienky na uspokojovanie základných životných potrieb;

b) pre svoje životné návyky, spôsob života, závislosť od návykových látok alebo návykových škodlivých činností;“

e) tohto zákona : „z dôvodu straty bývania alebo ohrozenia stratou bývania.“

3

<https://www.scitanie.sk/storage/app/media/dokumenty/ludia bez domova SODB 2021.pdf>

Právo na bývanie

Všeobecná deklarácia ľudských práv (ďalej len „Deklarácia“) z roku 1948 predstavuje základné východisko pre neskoršie normatívne úpravy práva na bývanie. V čl. 25 je právo na bývanie chápané ako súčasť širšieho práva na primeranú životnú

Ilustračná fotografia

úroveň. Konkrétne, podľa čl. 25 ods. 1 Deklarácie: „Každý má právo na životnú úroveň zabezpečujúcu jemu i jeho rodine zdravie a blahobyt vrátane potravy, šatstva, bývania, lekárskej starostlivosti a nevyhnutných sociálnych opatrení; má právo na zabezpečenie v nezamestnanosti, v chorobe, pri pracovnej nespôsobilosti, pri ovdovení, v starobe alebo v ostatných prípadoch straty zárobkových možností, ktoré nastali okolnosťami nezávislými od jeho vôle“ (Všeobecná deklarácia ľudských práv, čl.25, ods.1).

Riečanský a kol. (2019) definuje právo na bývanie, ktoré je zahrnuté

v mnohých medzinárodných dokumentoch o ľudských právach od prijatia Všeobecnej deklarácie ľudských práv v roku 1948, ešte komplexnejšie. Bývanie podľa autorov nepredstavuje iba fyzický prístrešok, ale je základom pre vytvorenie domova. Poskytuje nielen bezpečie a komfort, ale aj priestor na regeneráciu, sebarozvoj a budovanie sociálnych vzťahov. Zabezpečuje podmienky pre zdravý fyzický a duševný život, podporuje vzdelávanie a umožňuje lepšiu integráciu do spoločnosti. Kvalitné bývanie má priamy vplyv na fyzické a duševné zdravie, vzdelávacie možnosti a celkový spoločenský rozvoj, pričom patrí medzi hlavné ukazovatele životnej úrovne a prosperity spoločnosti.

Everybody IN!

Bezdomovectvo by sa dalo charakterizovať, ako komplexná situácia jednotlivca ovplyvňujúca jeho sociálny, fyzický, psychický stav, na ktorého riešenie nie je možné použiť univerzálne, globálne ani lokálne riešenia, nakoľko každá krajina má svoje špecifiká a nastavenia ako pristupovať k prevencii vzniku a k riešeniu bezdomovectva. Môžeme sa však týmto lokálnym špecifikám prispôsobovať a aplikovať na ne už overené prístupy a techniky z iných krajín a miest.

Rôznorodosť osôb, žijúcich v nedôstojných podmienkach ulíc miest, je veľmi veľká. Na uliciach môžete nájsť mladých ľudí aj seniorov; rodiny aj jednotlivcov; ľudí s rôznymi typmi závislostí aj ľudí, ktorí v živote nesiahli po alkohole alebo drogách; ľudí s duševnými chorobami alebo fyzickým handicapom; rôznej sexuálnej orientácie, rôzneho náboženského presvedčenia, ale aj ateistov, ľudí rôznych etnických, národných alebo iných skupín, vysoko vzdelaných, ale aj ľudí s minimálnym vzdelaním, veteránov atď. Bezdomovectvom je ohrozených mnoho ľudí bez rozdielu.

Všetkých ich však spája, že sú „BEZ DOMOVA“. Ostatné rozdielnosti môžeme považovať za špecifikácie ľudí, ktoré sú však „len“ prídavné k spomínanému základnému prepojeniu, a to je, že sú „bez domova“.

Z tohto dôvodu, ak sa pozeráme na tému ľudí bez domova, musíme vždy začať pri riešení základného problému - tým je bývanie! A to najmä tvorbou foriem dostupného a dôstojného bývania, ale aj prevencie jeho straty. Až ďalšie kroky vedú k špecifickým témam, ktoré sú tiež potrebné/nevyhnutné riešiť. Bezdomovectvo nepozná rozdiely, pozná len ulicu/garáž/rozpadnutý dom/kanále/lavičky/nocľahárne. Až bezpečné a dôstojné bývanie nám otvára spektrum možností pomoci, otvára nám samotného človeka, buduje s ním vzťah, umožňuje nám vnímať jeho celistvosť a umožňuje aj danému človeku vnímať seba v kontexte času a nie len okamihu, ktorý vyžaduje, aby energiu venoval prežitiu.

„Bez bývania to nepôjde“

Kto je človek bez domova

Každá krajina vníma a rieši problematiku bezdomovectva iným spôsobom. Typológia ETHOS vznikla na základe analýzy existujúcich definícií a praktických skúseností poskytovateľov služieb, ktorí sa s bezdomovectvom stretávajú v každodennom živote. Jej kategórie sú navrhnuté tak, aby obsiahli všetky možné situácie, ktoré predstavujú rôzne formy bezdomovectva naprieč Európou (FEANTSA, 2018).

„**Typológia ETHOS** označuje 4 hlavné kategórie bezdomovectva

1. Osoby bez prístrešia:

- a. osoby spiace priamo na ulici (pod mostom, kanály, stanice, dopravné priestriedky, stany garáže a pod.);
- b. osoby v nocľahárňach (osoby využívajúce nízkoprahové nocľahárne, osoby využívajúce k prenocovaniu priestory zariadenia bez lôžok).

2. Bez bytu:

- a. osoby v ubytovniach pre ľudí bez domova (azylové domy, prechodné ubytovne, prechodné podporované bývanie);
- b. osoby v pobytových zariadeniach pre ženy (ženy ohrozené násilím prebývajúce na skrytej adrese, ženy ohrozené násilím prebývajúce v určenom azylovom dome);
- c. osoby v ubytovniach pre migrantov (žiadatelia o azyl, migrujúci pracovníci v komerčných ubytovniach);
- d. osoby pred opustením inštitúcie (väznice, zdravotnícke zariadenia, pestún-ska starostlivosť, centrá pre deti a rodinu);
- e. užívatelia dlhodobej podpory (podporované bývanie pre seniorov bez domova, podporované bývanie pre bývalých ľudí bez domova).

3. Neisté bývanie:

- a. osoby žijúce v neistom type bývania (prechodné bývanie u rodiny alebo priateľov, nelegálne obsadenie budovy, nelegálne obsadenie pozemku, chatky a pod.);
- b. osoby ohrozené vyst'ahovaním (výpoveď z nájmu, strata vlastníctva bytu);
- c. osoby ohrozené domácim násilím (násilie zaznamenané políciou).

4. Nevyhovujúce bývanie:

- a. osoby žijúce v neobvyklých alebo provizórnych stavbách (maringotky, karavany, hausbóty a pod.);
- b. osoby žijúce v nevhodnom bývaní (nevhodný objekt, ktorý sa stal nespôsobilým na bývanie);
- c. osoby žijúce v preľudnenom byte (preľudnený byt v rámci noriem)“(FE-ANTSA, 2018).

Podľa Draganovej (2006, str.180) bezdomovectvo môžeme typologicky taktiež rozdeliť podľa dĺžky pobytu na ulici na dve kategórie:

1. **„krátkodobé bezdomovectvo** - osoby v akútnej núdzi, ktoré sa práve ocitli na ulici. Ak sa tejto osobe pomôže rýchlo a účinne, je možné, že sa za krátky čas začlení späť do spoločnosti;
2. **dlhodobé bezdomovectvo** – sú to osoby, ktoré sú na ulici dlhší čas (niekoľko rokov, mesiacov, kritická hranica je rok až dva). Žijú špecifickým spôsobom, čo im znemožňuje návrat späť do spoločnosti.“

Berešková (In Draganová a kol., 2006, str. 179-180) zadefinovala štyri štádiá vývinu ľudí bez domova, pričom upozorňuje na to, že postupnosť v jednotlivých štádiách nemusí byť vždy zachovaná:

1. stupeň – človek sa nedokáže zaradiť do života, prekonat' neúspech, stráca kontakt s priateľmi;
2. stupeň – fáza regresie – človek stráca sebaúctu, záujem o zovňajšok, zamestnanie;
3. stupeň – fáza závislosti – človek začína byť závislý od iných, začína žobovať, stáva sa tulákom;
4. stupeň – fáza rezignácie – človek rezignuje nad sebou i nad svetom, vzdáva sa svojej minulosti, prestávajú existovať akékoľvek priateľstvá, len malá časť sa dokáže vrátiť späť do normálneho života, poradie hodnôt sa nenávratne mení.“

***„Ako prioritu vnímame nutnosť
legislatívneho ukotvenia definovania človeka bez domova podľa európskych
noriem“***

Vznik a príčiny bezdomovectva

Príčiny straty domova súvisia s konkrétnym človekom, jeho minulosťou, sociálnym postavením, rodinným zázemím či zdravotným stavom. Človek o svoj domov zväčša prichádza, keď nastane krízová situácia, pri ktorej prepadne človek záchrannou sociálnou sieťou (rodina, priatelia, spoločnosť) a ktorú ďalej nie je schopný zvládnuť iným spôsobom. Medzi najčastejšie subjektívne príčiny patria:

- vzťahové problémy v rodine – partnerské, súrodenecké alebo rodičovské;
- úmrtie partnera, rodičov či inej blízkej osoby;
- zdravotné postihnutie;
- rôzne druhy závislostí;
- strata zamestnania, znevýhodnenia v prístupe na trh práce;
- migrácia za prácou do veľkých miest, kde je jedinec odkázaný sám na seba;
- neschopnosť plniť podmienky spojené s užívaním bytu/domu (platba nájomného a energií);
- strata bytu/domu v dôsledku iných okolností (podvod, právny nárok iných osôb);
- ukončenie pobytu v zariadení na výkon rozhodnutia súdu (detský domov) a v ústavnom zariadení (psychiatrická liečebňa);
- návrat z výkonu trestu odňatia slobody.

Medzinárodná organizácia *National Coalition for the Homeless* (2023) považuje za najčastejšie príčiny vzniku bezdomovectva rozdielne dôvody, a to:

- nedostatok dostupného bývania: pre ľudí s nízkymi príjmami, nedostatočné nájomné a regulované nájomné bývanie;
- chudoba: domácnosti s nízkymi príjmami: často nezarábajú dostatočne na to, aby pokryli náklady na jedlo, oblečenie, dopravu a bývanie. Končia až na ulici ako ľudia bez domova;
- nedostatok pracovných možností: medzi dôvody, prečo bezdomovectvo pretrváva, patria stagnujúce alebo klesajúce príjmy a menej isté pracovné miesta, ktoré ponúkajú menej výhod;

- zdravie a zdravotná starostlivosť: časté dlhy na zdravotnom poistení zhoršujú dostupnosť k zdravotnej starostlivosti, čo prehĺbuje problémy s bezdomovectvom resp. s pobytom na ulici ešte do väčšej miery a bráni k ukončovaniu bezdomovectva;
- domáce násilie: mnoho obetí domáceho násillia sa stane ľuďmi bez domova, pretože sú nútení opustiť násilníka.

Kampaň – Ukončime neviditeľnosť

Bezdomovectvo ako produkt spoločnosti

Častokrát sa zamýšľame ako je možné, že v 21. storočí môžu ľudia žiť na ulici v takto spoločensky vizuálne hmatateľnej chudobe. V tejto kapitole pristúpime k objasneniu faktorov prostredia, ktoré nás v dobe masívnej sily technológií, médií, vizuálneho smogu obklopujú a ovplyvňujú často viac ako spoločnosť a sociálne okolie. Sme zaplavení ponukami rôznych pôžičiek, možnosti nákupu na splátky,

Ilustračná fotografia

možností prečerpaného debetu na účte a podobne. Ako už Fromm v roku 1976 (s. 63, 29, 2020) tvrdil, že existenčný mód *bytia* je zatláčaný do úzadia módom *vlastnenia*, ktorého „*podstata vyplýva z podstaty súkromného vlastníctva. V tomto spôsobe existencie je najzávažnejší môj majetkový zisk a moje neobmedzené právo držať vo vlastníctve to, čo som získal. Spôsob vlastníctva vylučuje druhých ľudí, nevyžaduje žiadne ďalšie úsilie, ide už len o to, ako si svoj majetok udržať alebo ho produktívne využiť.*“ Ďalej dopĺňa: „*Konzumovanie má dvojakú kvalitu: znižuje strach, pre-*

tože to, čo som skonsumoval, mi nemôže byť odňaté, ale núti ma taktiež, aby som konzumoval stále viac, pretože to, čo som už raz spotreboval, ma prestáva uspokojovať.“ Fromm tým vystihuje dokonale dobu, ktorú práve zažívame. Sme súčasníkmi, ak nie priamo účastníkmi veku totálnej hegemonie bezhlavého konzumu. Spoločnosť sa dnes tvári, že ku konzumovaniu bol každý z nás predurčený, je jeho bežná spoločenskou povinnosťou. Lipovetsky (2008) napísal „... ostáva nám ďalej konzumovať, stále viac vecí a informácií... To je naša postmoderná spoločnosť: namiesto prekonania konzumu, jeho apoteóza, jeho rozšírenie i do súkromnej sféry až k samotnému vnímaniu a utváraniu ega...“. Odolať tomuto „vábeniu“ konzumu je pre mnohých nadľudskou úlohou. Predstavme si, že sme sa rozhodli prekonať napríklad potrebu piť alkohol a každú pol hodinu sme z obrazovky zasypávaní usmiatymi tvármi pochutnávajúcimi si na ňom. Tieto tváre nás presvedčajú, že alkohol je našou prirodzenou súčasťou a je úplne prirodzené ho konzumovať.

V dnešnej dobe „požičať si na čokoľvek“ je podľa reklám veľmi jednoduché a „úplne bezpečné“. Samozrejme nemôžeme paušálne tvrdiť, že výsledkom tohto stavu je bezdomovecstvo, ale zo skúseností vieme, že zadlžovanie a následné dlhy, ktoré sa na človeka pri prípadnej kríze zosypú, sú prítomné pri vzniku bezdomovecstva oveľa častejšie, ako rôzne závislosti, ktoré sú často až produktom samotného bezdomovecstva. Na dlhy sa viaže aj obrovská mašinéria rôznych exekútorov, ktorí bez ohľadu na stav človeka tvrdo exekujú majetky a prípadné príjmy, akonáhle sa človek objaví v systéme.

Podobne, ako v iných postsocialistických krajinách, aj na Slovensku sa realizoval program privatizácie bytov a domov, ktorý radikálne zmenil štruktúru vlastníctva. Napriek značným investíciám, je vplyv na sektor sociálneho bývania naďalej marginálny. Priame vlastníctvo a vlastníctvo s hypotékou tvoria prevažnú väčšinu foriem bývania v systéme. Komunálny sektor s bývaním sa po zmene zmenšil na približne 2 % a napriek rozsiahlym celoštátnym programom, ktoré sa realizovali do roku 2010, je relatívna veľkosť sektora stále veľmi malá. Vo veľmi malom sektore

dotovaných nájomov, príjmy z nájomného zvyčajne nepokrývajú náklady. Súkromný nájomný sektor čiastočne funguje ako šedý trh. Ľudia žijúci v chudobe sú vystavení vysokému riziku aj v súkromnom nájomnom sektore. Značná časť rodín s nízkymi príjmami (v mestách), bola vytlačená zo sociálneho nájomného sektora a našla riešenie len v súkromnom nájomnom sektore alebo v obciach vzdialených od mestských centier. Veľká časť súkromného nájomného trhu je neformálna. Na strane ponuky dominujú príležitostní prenajímatelia. V dôsledku nedostatočnej regulácie, vznikli v systéme zásadné riziká pre majiteľov aj nájomcov. Okrem toho sú niektoré skupiny obyvateľstva (napr. Rómovia) obzvlášť silno zasiahnuté diskrimináciou.

Zlyhávanie prevencie

Je rok 2026 a problematika ľudí bez domova je stále okrajovým problémom pri tvorbe sociálnych politík zameraných na prevenciu a ukončovanie bezdomovectva. Počet ľudí bez domova narastá a tento trend je akoby nezastaviteľný. Mnoho rokov sú viditeľní tí istí ľudia bez domova na ulici. Zároveň existujú údaje mestských častí, ktoré potvrdzujú informácie o mnohých, ktorých život na ulici skončil smrťou. Je preto až zarážajúce ignorovanie prevencie ako nástroja podpory zo strany štátu, ale aj cirkvi, ktorá na Slovensku disponuje viacerými budovami a možnosťami podpory.

Na Slovensku v mnohom vnímame realitu, ktorá je postavená na „horiacom lese“. Ak je len malý plamienok alebo dym, nechávame

ho tak, čakáme, že zhasne sám, ale ak horí, tak riešime len plamene, nie príčiny vzniku požiaru. Neriešime príčiny, ale následky a to len tie, ktoré vidíme. Tento

Ilustračná fotografia

stav je však z dlhodobého hľadiska neudržateľný sociálne aj ekonomicky, a to nie len pri ľuďoch bez domova.

Najrýchlejší spôsob, ako skončiť s bezdomovectvom, je predchádzať mu. To je však možné len vďaka dobre pripraveným preventívnym službám, ktoré úzko spolupracujú so službami pre ľudí bez domova.

Na Slovensku čelia ľudia ohrození bezdomovectvom významným prekážkam v prístupe k zdravotným, sociálnym službám a službám zamestnanosti. Existuje nedostatok reálneho sociálneho bývania a bývania na sociálne účely a prístupu k príspevkom na nájomné.

Systémy prevencie, ktoré by mali riešiť potreby ľudí s vyšším rizikom bezdomovectva, a krízové intervencie, ako je prevencia vyst'ahovania, sú tiež vo veľkej miere neúčinné až neprítomné v priestore podpory. Tieto systémové medzery znamenajú, že mnoho prípadov potenciálneho bezdomovectva nie je identifikovaných a následne sa im nezabráni. Prítom je všeobecne známe, že prevencia je ekonomicky, sociálne, psychologicky menej náročná, ako riešenie už aktívneho, prítomného bezdomovectva.

Tieňové existencie a nezáujem politikov

Prechádzaním ulicami mesta, jazdou MHD, pohľadom z okna, cestou na nákup, či do práce ich stretávate, vidíte a možno aj vnímate. V Bratislave, ktorá má počas bežného pracovného dňa trištvrte milióna obyvateľov, nie je vôbec ťažké stretnúť aspoň jedného z päťtisícovej masy ľudí bez domova.

Toto mesto však akosi ostáva pod rúskom anonymity. Ulica je predsa len miesto, kde záujem o druhých je potlačený na okraj, kde môžete denne vidieť tie isté bezmenné tváre ľudí, prechádzajúcich okolo vás. Tak prečo sa o ne zaujímať, prečo sa zastaviť, prečo niečo robiť.

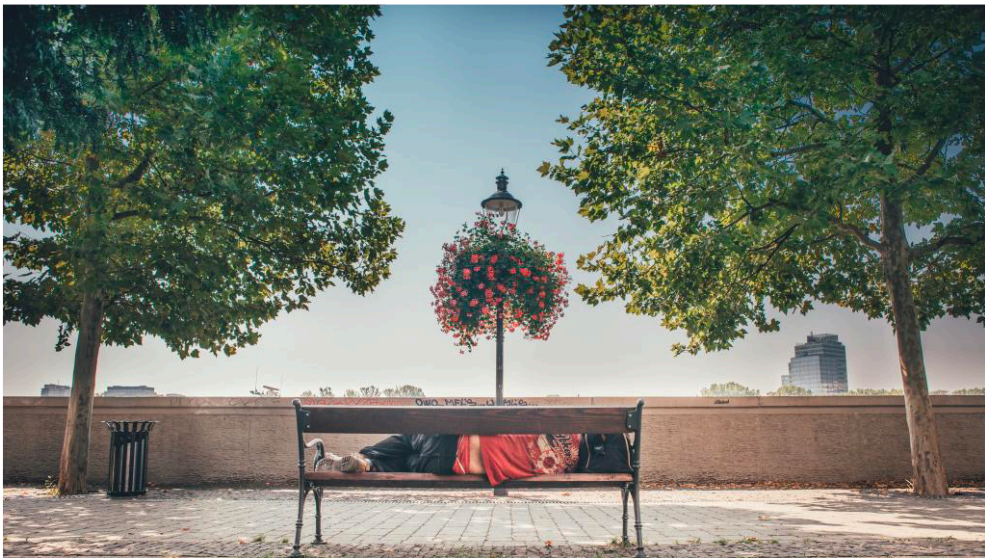
Anonymita a nezáujem o okolitý svet nás pohltili a viac emócií nájdete na sociálnych sieťach ako v reálnom svete. Spoločnosť prežíva duševné bezdomovectvo a stále viac a viac sa ponára do tmy vlastného ega.

Kto a z akého dôvodu nám dáva právo tlačiť a motivovať mocných tohto štátu, regiónu, obce, aby rozmýšľali nad ľuďmi v núdzi, keď celá spoločnosť letargicky aplauduje bezduchým prejavom o lepších zajtrajškoch, kedy sú hodnoty ľudí postavené na mediálnej známosti a dosahu na sociálnych sieťach.

Situácia objektívne nie je ani zďaleka ideálna. Dnes často používame slová ako politická korektnosť či rodová rovnosť a s istou nevôľou reagujeme i na ten najmenší prejav intolerancie voči inakosti, a pritom zároveň spokojne ulíhame do postelí s tým, že sa okolo nás denno-denne pohybujú ľudia, ktorým chýba domov, ktorí sú hladní, uzímení, zanedbaní, ležiaci len pár metrov od nás na lavičkách, v krítkoch, chatrčiach. V žiadnej zo súčasných spoločností, ani v tých najvyspelejších a ekonomicky najstabilnejších, nenachádzame žiadnu evidentnú, celkom neprehliadnuteľnú ambíciu s týmto sociálnym javom definitívne skončiť. Je tak namieste otázka, či bezdomovectvo máme chápať ako rezíduum minulosti, ktoré sa

navzdory pokroku, akým spoločnosti prechádzajú, nevedia zbaviť, alebo je to fenomén, ktorý je práve s týmto pokrokom vnútorne previazaný, a predstavuje jeho nechcený *vedľajší produkt*. Alebo inak, je javom, ktorý spoločenský pokrok sám vytvára tak, ako v minulosti pri rôznych, nielen, revolúciách.

Namiesto zásadnej redukcie problému tak dochádza skôr k udržiavaniu akceptovateľného stavu. Stav, na ktorý si spoločnosť už zvykla, s ktorým sa akosi zmierila, a ktorý ju už prestal príliš iritovať. Aj preto ho v podstate vytesnila kamsi ďaleko mimo centrum svojich prioritných záujmov.

Ilustračná fotografia

Bezdomovecťvo v prostredí

Ako sme už vyššie spomínali, bezdomovecťvo je najmä o akomsi vizuálnom efekte extrémneho vylúčenia a chudoby. Tento vizuálny efekt je viditeľný a najviac citel'ný životom na ulici, v environmente/v prostredí. Preto aj pri riešení tejto problematiky sa začína v prostredí. V rámci našej praxe vnímame štyri modely, pre ktoré môžeme použiť nasledovné pomenovania:

- a. model zatvorených očí;
- b. model komunitný;
- c. model prevenčný;
- d. model bazálny.

Okrem modelu zatvorených očí sme presvedčení, že všetky modely spolu majú veľký potenciál aktívneho riešenia problematiky bezdomovecťva a jeho rizík.

Čo oči nevidia... = model zatvorených očí

Tento model vnímame najmä v oblastiach postsovietskeho bloku, kde počas obdobia totality ľudia bez domova oficiálne „neexistovali“, avšak z viacerých dokumentov vieme, že to je/bola len oficiálna definícia vládnucej strany. Bezdomovecťvo, alebo v tej dobe zaužívaný pojem „somráci“ žijúci na periférii miest, boli prítomní, avšak riešení represiou, väzením, povinnou prevýchovou, psychiatrickým liečením. Tento trend pokračoval, avšak bez represie aj po páde socializmu, a to vo forme ignorancie až do momentu, kedy na území mesta Bratislava počas zimy umrzlo viacero ľudí. Bol to prvý impulz, ktorý však prišiel zdola, na tú dobu veľmi progresívnej Katedry sociálnej práce PdF UK v Bratislave a niektorých jej študentov. Do tohto momentu bola táto činnosť vykonávaná prevažne ľavicovými subkul'túrami, združenými pod neformálnou hlavičkou „Food Not Bombs“/jedlo namiesto zbraní (autor bol súčasťou týchto aktivít v roku 1999). Štát a jeho zložky tento problém intenzívne ignorovali, avšak des zo zosnulých na ulici bol silnejší. Vznikali prvé iniciatívy, avšak zamerané primárne na prežitie, nie na ukončovanie, nebudaj prevenciu. V tomto trende pokračuje systém práce s ľuďmi bez domova

(mimo iné, tak ako sme spomínali, stále neexistuje legislatívna definícia) aj dnes. Ako jeden z ukazovateľov vnímame aj rozdeľovanie finančných príspevkov na základe kvantity a nie kvality. V realite to znamená, viac zdrojov do veľkokapacitných nocľahární, ako do kvalitatívnych napríklad integračných centier alebo centier dôstojného bývania, ktoré prezentujú antiopresívny a humanistický prístup.

Model komunitný

Tento model je rozvinutý najmä v mestách západnej Európy a najmä v Spojenom kráľovstve. Vnímame ho ako funkčný nástroj miest. Využitie tzv. community wor-

Mural STOPA Slovensko - realizovaný v Plzni (Ivan Knut – NotesArt)

kers/ komunitných pracovníkov znalých lokálnych pomerov, javov a sociálnych väzieb je podľa nás nástrojom efektívnej prevencie, a to nie len bezdomovectva, ale aj nových, či starých sociálnych problémov. V dnešnej dobe narastajúcej xenofóbie, rasizmu a extrémizmu je tento model viac než vítaný. Ak sa

pozrieme na situáciu

ľudí bez domova očami tohto modelu, vidíme systém práce na konkrétnom území, pre konkrétnu komunitu, ktorý aktívne rieši vzniknuté situácie ešte skôr, ako by mohli prerásť do foriem, ktoré by exkludovali jednotlivca alebo rodinu. Využívajúc pri tom formy

sociálnej práce, komunitnej práce, v tomto prípade aj faktor spolupatričnosti sociálnych väzieb komunity s jej jednotlivými členmi. Tento model je primárne modelom postaveným na „mestskom“ pracovníkovi, ktorý má prehľad a kompetencie umožňujúce mu intervenovať aj s istým, veľmi citlivým využitím moci, ktorý mu ako orgánu mesta prináleží. Tento systém práce je na našom území využívaný primárne vo vylúčených lokalitách/segregovaných rómskych komunitách. Avšak ako vieme, je toto už v našom prostredí nástrojom riešenia a sanovania, ale nie prevencie. Žiaľ, to sa prejavuje aj na samotných výsledkoch. Tento model v oblasti riešenia témy ľudí bez domova nie je prítomný, a preto vznikajú modely, prichádzajúce zdola (mimovládneho sektora) snažiace sa ho nahradiť.

Byť prvý = model prevenčný

Cieľom je zameriavanie sa na prevenciu. Z tohto dôvodu sme sa v Občianskom združení STOPA Slovensko zamerali na „sociálne prevenčný tím“, ktorý aktívne monitoruje a intervnuje v prostredí, kde je zvýšené riziko prepadnutia sociálnou sieťou, a s tým spojené riziko bezdomovectva. Tím pôsobí na území mesta, a to hlavne v oblastiach, kde v rámci aktívneho monitoringu⁴ dochádza k prvému kontaktu s anomickým stavom existencie človeka. Je to najmä oblasť Bratislava - Staré mesto, ktoré je prvým cieľom človeka, ktorý prepadol sieťou a hľadá pomoc. Tak tiež v oblastiach ubytovní pre ľudí s nízkymi, nepravidelnými príjmami, ľudí žijúcich na hranici chudoby/ na hranici bezdomovectva a v neposlednom rade v oblastiach, o ktorých na základe monitorovacej činnosti sociálnych služieb vieme, že žijú rodiny na ulici. Prevenčný tím sa zameriava primárne na človeka/klienta, ktorý je v podmienkach extrémneho sociálneho vylúčenia krátkodobo, alebo ľudí/klientov u ktorých je zvýšené riziko prepadu sociálnou sieťou, aby dostali všetky potrebné informácie a boli im poskytnuté dostatočné podporné mechanizmy na zmenu

⁴ Oz STOPA v rokoch 2019, 2021 vykonalo „plošný monitoring potrieb ľudí bez domova“, na území, kde pôsobí. Na základe toho dokázalo identifikovať centrá krátkodobých ľudí bez domova.

smerovania ich životov. V týchto procesoch sa zameriava práca najmä na motiváciu a prevenciu.

Túto činnosť vnímame ako prioritnú pre profesiu sociálnej práce a ako nástroj, ktorý v budúcnosti môže zmeniť trend nárastu počtu ľudí bez domova.

Zhrnutím, vnímame, že sociálny stav bezdomovectva začal (v mnohých prípadoch mimo mesta Bratislava⁵), niekde eskaloval a niekde prešiel z krízy, pouličného bezdomovectva až ku chronickému stupňu bezdomovectva resp. do tzv. skupiny komplexných potrieb. Aj keď spomínané sčítanie ľudí bez domova definuje viac než nadpolovičnú väčšinu ľudí bez domova, ako obyvateľov s trvalým pobytom v Bratislave, je to tak, ako aj v iných mestách Slovenska, kedy mnohí ľudia bez domova menia svoje trvalé pobyty na pobyty na konkrétne mestské časti/ adresy týchto úradov a to z rôznych dôvodov (pošta, pomoc v hmotnej núdzi, registrácia na ÚPSVaR a pod.).

Cieľom, ktorý vnímame ako podstatný pri znižovaní následných nákladov pri riešení bezdomovectva, ale aj sekundárnych efektov bezdomovectva (závislosti, strata zručností, trauma atď.) je aktívna prevencia skôr, ako vznikne extrémna forma sociálnej exklúzie a to na miestach, kde tento jav vznikol a nie na miestach, kde už eskaloval. Taktiež vnímame aktívny systém zachytenia osôb, ktoré sa ocitli v kríze, stratení v anonymite veľkomesta skôr, ako budú zachytení chronickými ľuďmi bez domova, ktorí ich budú „zasväcovať“ do života ľudí bez domova.

Potrebné výstupy:

- zavedenie lokálnej preventívnej komunitnej práce;
- nácvik na život mimo inštitucionálnu starostlivosť a to primárne tréning finančnej gramotnosti pre mládež v detských domovoch;
- efektívnejšie prístupy miest a mestských častí pri prevencii.

5

https://bratislavask.s3.bratislava.sk/upload/SLBD_zaverecna_sprava_2023_57b66c3ec2.pdf str. 30 , 31

Kto hľadá cestu, chce byť nájdený = model bazálny

Terénna sociálna služba krízovej intervencie alebo „streetwork“, či „street outreach“ v našich podmienkach, je v mnohých prípadoch založená, aby riešila aktuálnu zlú situáciu konkrétneho jednotlivca/skupiny. S touto formou sociálnej intervencie sa samozrejme stotožňujeme, avšak z dlhodobého hľadiska je tento stav neudržateľný pri aktuálnych možnostiach sociálnych služieb na Slovensku. Odhady a štatistiky určujú spektrum 4000 až 5000 ľudí bez domova (MVO) až po najnižší počet 2199 ľudí (Magistrát Hl. mesta SR⁶). Tento stav vnímame ako alarmujúci, nakoľko mnohí ľudia/klienti vo väčšine prípadov prepadajú sociálnou sieťou až na úroveň extrémneho sociálneho vylúčenia – bezdomovectva a naučenej bezmocnosti. Primárne formy zlyhávania streetworku na našom území v minulosti, vnímame v jeho infantilizácii človeka. Tá však historicky na našom území vznikla spontánne, a to najmä z dôvodu neexistencie nadstavbových sociálnych služieb. Infantilizácia v praxi znamenala, že mnohé, inak neužívané, systémy sociálnej práce boli prenesené na ulicu priamo k jej užívateľom. Tí len pasívne čakali na jej príchod. Po rokoch vývoja sa však systém výrazne nezmenil, a to aj napriek vzniku viacerých nových typov sociálnych služieb. Podľa našich skúseností sa systém práce s ľuďmi bez domova oproti Západnej Európe omeškáva o 20 rokov. Vnímajme však toto meškanie ako príležitosť. Pri pochopení lokálnych reálií a pri už vypracovaných konceptoch vieme nastavovať systémy práce tak, aby sme mohli byť efektívnymi. Žiaľ v Bratislave, ale aj na celom Slovensku, máme tendenciu preskakovať kroky, a tým vystavovať rizikám ľudí/klientov, ale aj sociálne služby.

Naučená bezmocnosť alebo ako opustiť kruh

Očakávania, beznádej, strach, smútok, rezignácia a posledné záchvevy odporu voči stavu bezmocnosti sú často faktormi a pocitmi s ktorými sa otvárajú naše

⁶ <https://ivpr.gov.sk/prinasame-vysledky-zo-scitanania-ludi-bez-domova-v-bratislave-2023/>

dvere. Výborne tento stav popísala, okrem iného, česká sociologička Božena Buchtová: „Ztráta práce znamená pro jedince nejen pokles životní úrovně, ale také řadu negativních osobnostních změn. Psychologické výskumy dlouhodobě nezaměstnaných lidí zjišťují jejich hlubokou deprivaci (strádání) ze stráty práce, pokles sebevědomí a sebeúcty, pocit neužitečnosti a beznaděje. Současně dochází k poklesu sociálního statusu nezaměstnaného, který je často doprovázen jeho ponižující stigmatizací. Nezaměstnanost samozřejmě působí selektivně a postihuje především tzv. rizikové skupiny lidí. Přispívá tím ke vzniku současné třídy deklasovaných, tj. lidí se zkušeností dlouhodobé nezaměstnanosti, bez kvalifikace a pracovních dovedností, kteří žijí mimo pracovní trh a jsou trvale závislí na systému podpor. Bez nároku na přesnost lze říci, že stráta práce vyvolává patologické symptomy na dvou úrovních: v rovině jedince to mohou být dezintegrace osobnosti, výrazně dysfunkční chování, zdravotně psychické i telesní potíže, problémy v rodině; v rovině společnosti se projevují zvýšenou konzumací alkoholu, nikotinu a drog (zejména u mladých lidí), vyšší nemocností a spotřebou léků, vyšším výskytem sebevražedných pokusů, zvýšenou kriminalitou a násilím, rasovými a meziskupinovými konflikty.“ (Buchtová, 2002, s. 8).

Preto často, najmä pri prvom kontakte s človekom/ klientom, vieme identifikovať, kto prišiel „utekať“ a kto prišiel „útočiť“. Nenechajte sa zmiest, „útek“ je v tomto prípade nástroj, akým sa človek/klient rozhodol poistiť vo svojej bezmoci a v nás hľadá iba nástroj potvrdenia svojej beznádeje. Druhým typom sú „útočníci“, ktorí nazbierali zo svojho roztrúseného „ja“ úlomky odporu voči realite, ich súčasného bytia a rozhodli sa skúsiť zmenu. Obe skupiny by mali mať a aj majú v ponímaní našej profesie nádej na úspech. Nie náš úspech, aj keď naše ego si ho pýta, ale je to vždy primárne úspech človeka/klienta, ktorého sme na tejto ceste len sprevádzali.

Spomenuli sme zámerne len dve z množstva typov ľudí/klientely navštevujúcich/užívajúcich sociálne služby. Pre vhl'ad do problematiky nesmieme opomenúť skupiny ľudí s manipulatívnym správaním, ktorí využívajú a cirkulujú po rôznych

službách za účelom získať akýsi, pre nich podstatný prospech (z praxe vieme, že sú to predovšetkým ľudia, pýtajúci finančné prostriedky na občianske preukazy s akousi pravidelnou podpornou vetou, že im občiansky preukaz umožní zamestnať sa). Druhou, z tých väčších skupín, sú hľadači práce. Je to známy stav, kedy sa hľadanie práce stáva samotným „zamestnaním“.

Ilustračná fotografia

Housing First (Bývanie na prvom mieste)

Aktuálne tento model vnímame, na základe rôznych štúdií⁷, vychádzajúcich priamo z praxe, doložených dôkazmi v rôznych krajinách, ako najefektívnejší nástroj prevencie a ukončovania bezdomovectva. Tento prístup vznikol v USA, konkrétne v New Yorku a jeho „krstným otcom“ je Dr. Sam Tsemberis. Tento koncept dôstojného ukončovania bezdomovectva má za sebou už niekoľko rokov existencie, počas ktorých sa rôzne modifikoval podľa lokálnych/národných daností a okolností. Avšak vždy bol zachovaný princíp „bývania na prvom mieste“. Na území Slovenska je tento koncept aplikovaný len posledných pár rokov, aj to vo veľmi malej miere, primárne mimovládnyimi organizáciami s podporou privátneho sektora.

Základným princípom ku ktorému sa Housing First obracania, je princíp bezzásluhovosti, čo úzko súvisí s právom na bývanie, ako ľudským právom, a nie ako výstupom na základe splnenia nejakých podmienok. V časti spoločnosti (najmä spoločnosti historicky postavenej na zásluhovosti, a nie na solidarite) je tento prístup prijímaný s istou tenziou a odporom.

Je preto dôležité zrozumiteľne komunikovať, že tento prístup je úzko previazaný so sociálnou službou a súčasťou zabývavania je aj poskytovanie sociálnej podpory v jej najširšom vnímaní, a to flexibilne podľa potrieb konkrétneho človeka. Z praxe vieme, že tento prístup umožňuje sociálnym pracovníkom a ostatným odborníkom, mať priestor a čas vnímať človeka v jeho hĺbke a venovať mu podporu, nie len plávajúcu po povrchu. Práve v tomto vidíme prístupy dôstojného bývania, ako veľmi prínosné a v „na človeka orientovanom prístupe“ ako signifikantne rozdielne oproti

⁷ <https://www.ahuri.edu.au/sites/default/files/documents/2022-08/AHURI-Prof-Services-Housing-First-An-evidence-review-of-implementation-effectiveness-and-outcomes.pdf>

<https://endhomelessness.org/wp-content/uploads/2020/03/Housing-First-Research-NAEH-NLIHC-Handout.pdf>

veľkokapacitným zariadeniam, kde je človek definovaný ako „klient/pacient“ a prístup je skôr orientovaný na problém a na človeka/klienta a jeho života ako na nositeľa problému.

Princípy Housing First sú v našej spoločnosti aplikované pomaly, stále prevláda model veľkokapacitných nocľahární. Po čase by malo prísť k pochopeniu, že tento systém nie je funkčný a tvorí len „profesionálne bezdomovectvo“. Častokrát po mnohých rokoch v tomto prostredí vedúci k strate záujmu o zmenu. Žiaľ, pri aktuálne veľmi malom množstve modelov Housing First resp. Housing Led, je dlhodobé bezdomovectvo stále prítomné a nocľahárne síce riešia aktuálnu situáciu prežitia, ale neriešia bezdomovectvo ako komplexný stav.

Odporúčame vnímať koncept Housing First, ako smerodajný pre ďalší rozvoj služieb na našom území s postupným utľmovaním modelov nocľahární.

Sme si vedomí aj ekonomického faktoru tohto prístupu, teda jeho počiatočnú ekonomickú nákladnosť. Avšak, na základe viacerých odborných štúdií⁸, sa preukázalo, že aj keď veľké počiatočné náklady môžu pôsobiť odstrašujúco, ich následná spoločenská a ekonomická návratnosť sa dostavuje. Na rozdiel od veľkokapacitných nocľahární, ktoré generujú ročné výdavky bez významného výsledku pre zvýšenie kvality života samotných ľudí a tým aj pre spoločnosť.

„Človeka nepotrebuje najskôr „napraviť“, aby dostal bývanie. Práve naopak – stabilné bývanie je predpokladom, aby sa mohol liečiť, vzdelávať či zamestnať, žiť dôstojne“

Opierame sa pri tom o Sociálnu teóriu potrieb podľa Ilse von Arlt, ktorá ju vytvorila už v roku 1936, kde definuje ako základ 12 schodový model⁹.

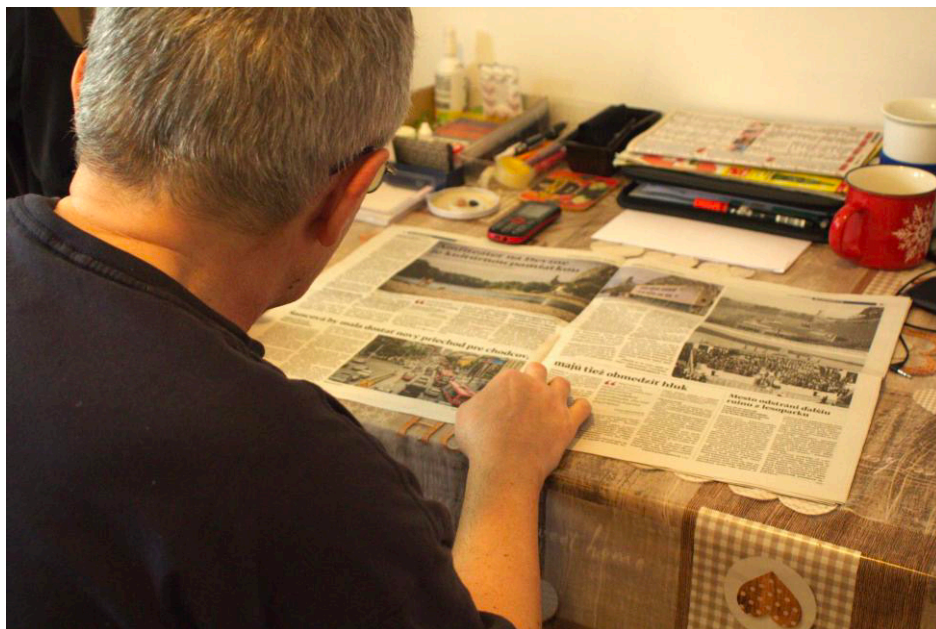
1. „výživa (jedlo a pitie);

⁸ <https://www.scribd.com/document/438752459/A-Home-of-Your-Own-lowres-spreads-pdf>

⁹ https://www.fedu.uniba.sk/fileadmin/pdf/Sucasti/Katedry/KSP/ maria/Uvod_do_teorii_socialnej_prace_02.pdf

2. bývanie (v zmysle prostredia pre život);
3. osobnú starostlivosť (zahrňujúca hygienu, starostlivosť o fyzický vzhľad atď.);
4. oblečenie;
5. zábavu (voľný čas, odpočinok, rekreácia), vzduch;
6. vzdelanie;
7. duševnú hygienu (zameraná na duševný rozvoj a zahŕňajúca aj náboženstvo a vieru);
8. právnu pomoc (vrátane právnej ochrany; individuálnej slobode);
9. rodinný život;
10. lekársku pomoc a zdravotnú starostlivosť;
11. prevenciu nehôd a prvú pomoc;
12. vzdelávanie pre ekonomickú efektívnosť.“

„Kvalitná pomoc musí byť rýchla, musí zachovávať ľudskú dôstojnosť, byť poskytovaná láskavo. Zároveň musí byť v súlade s hodnotou slobody“

Projekt Crossroad - Bratislava

Housing Led

Prístup zameraný na bývanie, ktorý smeruje k čo najrýchlejšiemu zabývaniu človeka formou Housing First. Cieľom je znižovanie počtu ľudí bez domova, znižovanie rizík spojených s bezdomovectvom, ale aj aktívne vstupovanie do prevencie dlhodobého bezdomovectva formou tvorby dôstojných a bezpečných priestorov bývania. Tak ako pri koncepte Housing First sa nejedná o zásluhový model. V rámci politiky miest a štátov považujeme za nevyhnutné tieto modely aplikovať. Najmä v krajinách, kde sa problematika bezdomovectva dlhodobo systémovo neriešila a mnoho ľudí si nesie zo života na ulici rôzne traumy a vžitú formu správania, ktoré je pre nich potenciálne obmedzujúce pri fungovaní v projektoch Housing First. Prípady z priamej praxe v projektoch Housing Led Bratislava¹⁰ ukazujú, že aj poskytnutie konceptu Housing First a jeho prijatie so strany človeka musí byť dobrovoľné. Ľudia/klienti v našich projektoch komunikujú strach a obavy zo života mimo komunitný systém bývania v bytovom komplexe s ľuďmi s príbuznou históriou. Nesú si však vedomosť, že ak sa budú sami cítiť na krok k prechodu k modelu Housing First, bude im táto služba poskytnutá aj s podporou, ktorú potrebujú.

Rôzne typy dôstojného bývania sú pre mestá, s nedostupným, resp. malým množstvom bytov, nástrojom ako aktívne riešiť otázku ľudí bez domova, a to aj tých, ktorí majú dlhodobú históriu pouličného bezdomovectva. Na opačnej strane spektra sú veľmi efektívnym nástrojom pre rýchlu podporu pre ľudí, ktorí sú na ulici z rôznych dôvodov krátko, bez nutnosti ich ukotvenia v nevyhovujúcich podmienkach nočiahární alebo ulice.

Tento prístup je taktiež veľmi citlivým voči rôznym typom ľudí v núdzi a reflektuje ich špecifické postavenie v spoločnosti. Vhodným riešením pre efektívne riešenie je vytváranie profilovaných modelov bývania so špecifickou podporou zo strany profesionálov a peer pracovníkov¹¹.

¹⁰ Projekt Crossroad Bratislava: <https://world-habitat.org/awards/winners/we-are-not-invisible-innovative-approaches-to-end-homelessness-slovakia/>

¹¹ Peer pracovník: človek/ pracovník s priamou skúsenosťou.

Z pohľadu ekonomiky a financovania sú tieto formy menej nákladné ako Housing First, avšak tak ako koncept Housing First nesú v sebe väčšie počiatkové náklady, ktoré sa však časom vedia dostať do trvalo udržateľného stavu bez väčšej nutnosti financovania.

Spoločenský pohľad na tento typ prístupov je lepší oproti Housing First, a práve zvýrazňovaním dôstojnosti v kombinácii s podporou a následným posunom, je pre ľudí zrozumiteľnejší.

Ako aj pri koncepte Housing First, musíme zdôrazniť, že budova nie je služba. Budova je len nástroj. Samotná filozofia tohto prístupu je o komplexnej podpore odborníkov šitej na mieru konkrétnemu človeku alebo komunite.

V nasledovných častiach použijeme práve špecifické typy projektov Housing Led, avšak tieto modely sú prenositeľné na rôzne typy ľudí v núdzi.

Ilustračná fotografia

Modular houses / modulárne domy

Model vníma stav, kedy sa mestá neustále rozširujú, ale stále sa nachádzajú na území miest množstvá pozemkov, na ktorých nie je možné z rôznych dôvodov (veľkosť, dostupnosť atď.) stavať, a nie sú tým pádom pre developerov v danej dobe zaujímavé. Na tomto území je preto možné stavať dočasné prenositeľné dôstojné stavby vo forme modulárnych domov a následne v prípade potreby ich presunúť na iné územie.

Tento prístup reflektuje potrebu bývania „tu a teraz“, s dôrazom na dôstojnosť. Tento prístup je pri nedostupnosti cenovo dostupného nájomného bývania výborným nástrojom najmä pre páry a rodiny v núdzi na preklopenie krízového obdobia.

V Bratislave evidujeme množstvo pozemkov a miest, ktoré sú dlhodobo nevyužívané a podľa dostupných informácií na mnohých miestach aj dlhodobo ostanú nevyužité.

Sociálne bývanie

Sociálne nájomné bývanie bolo pôvodne stanovené samosprávami a bytovými družstvami na úrovni, ktorá zohľadňovala priemerné miestne príjmy. Na tejto úrovni si ľudia s nižším príjmom zvyčajne môžu dovoliť platiť nájomné bez nároku na príspevok na bývanie.

Spôsob stanovovania nájomného v bytoch poskytovaných samosprávami a bytovými družstvami sa však v Spojenom kráľovstve v roku 2010 zmenil. Odvtedy je vo väčšine nových domovov obcí a bytových družstiev nájomné stanovené na úrovni „cenovo dostupného nájomného“. Toto nájomné je stanovené na úrovni až 80 % trhovej ceny nájomného a je zvyčajne vyššie ako sociálne nájomné. Výskum nadácie Joseph Rowntree Foundation¹² zistil, že niektoré bytové družstvá obmedzujú prístup k bývaniu za cenovo dostupné nájomné, takže tieto domovy nie sú dostupné pre najchudobnejšie domácnosti.

Na Slovensku, a najmä v Bratislave¹³ sú možnosti získania sociálneho bývania dostupné vo veľmi obmedzenom množstve s dlhou čakacou dobou. Bratislava dlhodobo čelí prílevu nových obyvateľov a ponuka bývania je dlhodobo pre mnohých cenovo nedostupná. Zároveň, záujem o sociálne/ cenovo dostupné bývanie dlhodobo prevyšuje ponuku.

¹² <https://www.jrf.org.uk/housing/using-the-social-housing-green-paper-to-boost-the-supply-of-low-cost-rented-homes>

¹³ <https://bratislava.sk/socialne-sluzby-a-byvanie/byvanie-a-ubytovanie/najomne-byvanie/najomne-byty-mesta>

Housing benefits

Tento prístup vnímame ako paralelný model podpory. Je postavený na aktívnom prístupe k riešeniu akútnej situácie. V zahraničí je tento spôsob podpory najmä v rukách miest a lokálnych samospráv. Tie sú v tomto prístupe hlavným činiteľom. Prístup je postavený na poskytnutí príspevku na bývanie, ktorý pomáha ľuďom s nízkym príjmom a slúži na platby nájomov. Tento nástroj redukuje stratu domova a prepadnutie sociálnou sieťou. V mnohých krajinách má rôzne formy, avšak základný princíp je zachovaný. Vychádza z poznania, že investícia do udržania bezpečného domova v kooperácii s poskytovaním podporných služieb je menej nákladná, ako riešenie situácie pri strate domova. V prípade už aktívneho pouličného bezdomovectva môže byť tento príspevok použitý aj na preplatenie nákladov spojených s bývaním v rôznych typoch dostupného bývania vrátane tých, ktoré spomíname v našich návrhoch spísaných v tejto publikácii.

V našich podmienkach vieme o jednom poskytovateľovi (január 2026) tejto podpory, avšak jedná sa o poskytovateľa z prostredia MVO.

Základné potreby:

- určenie rozpočtu na túto podporu zo strany miest a lokálnych samospráv;
- určenie maximálnej výšky podpory;
- určenie dĺžky trvania podpory;
- určenie cieľových skupín a ich prioritizáciu, ak je to potrebné;
- vytvorenie miesta poskytovania tejto služby a systému evidencie;
- určenie súbežných podporných mechanizmov spojených s riešením situácie.

Nočľahárne a útulky

Uvádame aj tieto dve formy, ktoré sú na rozdiel od dôstojných prístupov definované aj v zákone o sociálnych službách, čo samo o sebe ukazuje spoločenské nastavenie riešenia problematiky ľudí bez domova. Obe služby patria medzi kapacitné až anonymné sociálne služby. Ich efekt na znižovanie a prevenciu bezdomovectva je minimálny až žiadny. Je to aj preto, že to nie je cieľom týchto foriem služieb. Tieto služby primárne slúžia na znižovanie rizík spojených so životom na ulici. Ich vysoké opodstatnenie v našich podmienkach je determinované nedostupnosťou reálnych, bezdomovectvo ukončujúcich služieb. Preto v krajinách ako je Slovensko, by celkové ukončenie týchto služieb znamenalo obrovský problém, čo by mohlo viesť k nevyžiadaným úmrtiam na uliciach. Cieľom by preto malo byť postupné transformovanie a budovanie dôstojných komplexných služieb a postupné utlmovanie, respektíve špecializovanie týchto miest na konkrétne cieľové skupiny, avšak už s väčším dôrazom na dôstojnosť.

Z pohľadu ekonomiky sa jedná o dlhodobu náročnú službu. Neustále sa zvyšujúce náklady bez väčšieho efektu sú dlhodobu neudržateľné.

Zero Flat, Dôstojná alternatíva

Projekt, ktorý už niekoľko rokov funguje v Barcelone¹⁴ a po pilotných fázach sa otvára ďalšie takéto formy prebývania. Projekt aktívne reaguje na pouličnú formu chronického bezdomovectva. Nie však veľkokapacitnou a na perifériu vyhnanou formou služby, ale prístupným a na človeka orientovaným prístupom. V každom meste sa nachádzajú byty, ktoré sú dlhodobo prázdne a nevyužívané, a to všetko v kontraste s ľuďmi spiacimi na ulici.

Zero Flat: Arrels Fundació

Služba by sa dala realizovať prerobením takýchto bytov na menšie nočné centrá prespania s dostupnou podporou. Takéto miesta sú efektívne, pretože môžu časom viesť k zmene vnímania vlastnej budúcnosti zo strany človeka. Prinášajú sociálnu službu tam, kde ju treba a nie človeka k sociálnej službe, ktorá ho následne aj stigmatizuje.

¹⁴ <https://www.arrelsfundacio.org/en/zero-flat/>

Špecializácia odborníkov

Prechodom na služby, ktoré smerujú k ukončovaniu bezdomovectva formou dôstojného bývania, potrebujeme aj transformáciu profesionálov pracujúcich v týchto službách. Po rokoch, kedy mnohí pracovali v bazálnych službách, je nevyhnutné zmeniť nastavenie pracovníkov. Nástrojom je vzdelávanie v oblastiach housingových modelov. Na Slovensku máme dostatok odborníkov v tejto oblasti, ktorí by boli schopní takýto kurz odborne viesť. Na samotnú prácu v bytových službách je nevyhnutné mať odborne pripravených pracovníkov, ktorí sú schopní efektívne poskytovať rôznorodé formy podpory, a to nie len bazálne, ale aj podporu hĺbkovú zameranú na prevenciu relapsu/návrat k bezdomovectvu a na služby zamerané na zvládanie zmeny.

Na európskom spektre je relevantným partnerom Housing First HUB¹⁵, ktorý poskytuje odborné konzultácie a vzdelávania a pomoc pri nastavovaní mechanizmov.

Autenticita v procese vnímania existencie

Žijeme dobu, kedy prejavy človeka k inému človeku narážajú na mantinely anonymity a strachu zo zlyhania, chýb, pocitu hanby. Musíme prijať fakt, že fabulácia reality, jej prispôsobovanie a čiastočne aj vykresľovanie podľa toho, aký cieľ chce konkrétny človek dosiahnuť, je súčasťou správania človeka, a nie len človeka bez domova. Náš „boj“ s klamstvom nám nepomôže a hranie sa na detektívov, hľadajúcich pravdu tiež nepomôže. Realita poznania človeka prichádza postupne na základe vytvorenia si autentického vzťahu s človekom, ktorý prichádza za vami ako profesionálom. Práve autentický a nespochybňujúci rozhovor môže (a zo skúsenosti vieme, že tomu tak v mnohých prípadoch je) viesť klienta k úprimnosti, až do stavu, že len úprimnou komunikáciou môžeme my, ako pracovníci, hľadať cesty podpory. Ako najefektívnejší nástroj z priamej skúsenosti s človekom v núdzi/klientom vnímame práve nevyhýbanie sa úprimnému a nefalšovanému stretnutiu

¹⁵ <https://housingfirsteurope.eu/>

„človeka s človekom“. Náš prínos v tejto komunikácii je stavanie mostov v interpersonálnom vzťahu. Ten nás privádza k hĺbke vnímania individuality s jej autentickými vlastnosťami, a zároveň umožňuje klientovi necítiť sa ako „pacient“, ale ako rovnocenný partner. Týmto spôsobom nevzniká vzťah odmietavý a paternalistický zo strany pracovníka na jednej strane a obranný a podradený vzťah na strane človeka/ klienta. Preto sa vraciame k humanistickému prístupu v sociálnej práci, ktorá je založená na idei, že *„treba uznávať všetkých ľudí rovnako a pracovať s nimi ako so seberovnými“* (Payne, 2011, str. 65). Rovnako dôležité vnímame priamu interakciu človek – človek.

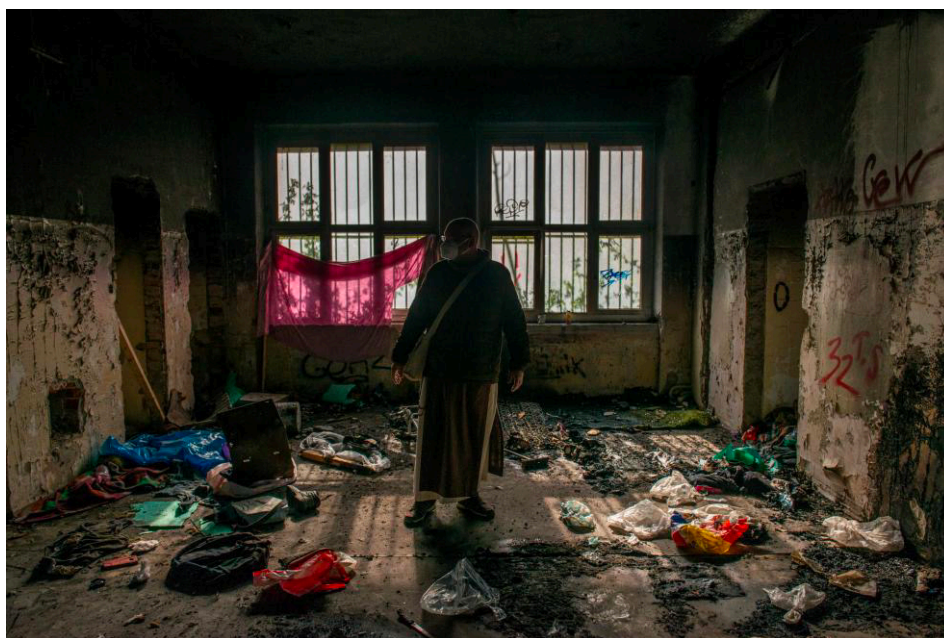
Viera a duchovné sprevádzanie ľudí bez domova

Po vyše 10 ročných skúsenostiach v službe ľuďom bez domova môžem¹⁶ povedať, že viera v ich živote hrá dôležitú úlohu. Chce to vieru, aby ste sa ráno zobudili a nevedeli, čo budete jesť a piť. Chce to vieru, aby ste vstali a nevedeli, do akého dňa vkročíte a čo si oblečiete, či bude pršať, snežiť alebo bude horúco... Chce to vieru zvládnuť každodenný život v uliciach, ktorý tvorí súbeh sociálnych rán, hlboko prenikajúcich do ľudskej duše. Chce to vieru uveriť v seba a prijať ponúknutú pomoc na nový začiatok...

Je to viera v Boha, Stvoriteľa, v dobro, vesmír? Pre každého človeka s históriou bezdomovectva je to niečo iné, poznačené najmä tým, čo žili na ulici a s čím alebo s kým sa stretli. Preto u niektorých je viera živá v zmysle zapájania sa do rôznych aktivít v rámci Cirkvi, iní to zas radikálne odmietajú a majú averziu voči organizovanému náboženstvu, ktoré vnímajú ako pokrytecké alebo odsudzujúce a väčšinou sa zameriavajú len na praktickú pomoc, aby prežili. Každý však v niečo verí a viera je pre nich zdrojom útechy a nádeje pri zvládaní ťažkostí, stresu a traumy spojenej so životom na ulici.

¹⁶ Kapitola „Viera a duchovné sprevádzanie ľudí bez domova“, bola vytvorená pracovníkom Oz STOPA: Br. Márius Dismas Er.

Pre tých, ktorí sa dostali z ulice a bývajú cez rôzne projekty, napomáhajúce ukončovaniu bezdomovectva, je viera akoby opornou barlou, ktorá im pomáha nájsť zmysel a účel v živote napriek doterajšej marginalizácii a vylúčeniu. Viera alebo celkovo spiritualita sa tiež ukazuje ako dôležitá pri liečbe závislosti na alkohole a drogách. Pomáha pri sociálnej reintegrácii, napr. pri vyvíraní si vzťahov založených na dôvere. Zvyšuje pocit sebahodnoty. Viera znižuje tendencie k samovražedným myšlienkam a symptómom depresie. To znamená, že viera odhaľuje a posilňuje ich dôstojnosť, prispieva k ich pocitu ľudskosti a motivácii. Preto je bežné, že ľudia bez domova pri svojom reštarte vyhľadávajú duchovnú službu a sprevádzanie, a je dobré im to poskytnúť, lebo je to dôležitou súčasťou komplexnej starostlivosti, ktorá zohľadňuje nielen ich fyzické a sociálne potreby, ale aj tie duchovné. Samozrejme, každý má svoju cestu viery a treba ju rešpektovať a byť vnímavý aj na rozdiely a potreby, iné u mužov a iné u žien. Muži sa často sústreďujú na výkon, výsledky a môžu spiritualitu vnímať ako cestu k disciplíne, u žien je to viac spojené so vzťahmi, s prijatím, empatiou a schopnosťou vnímať duchovnú prítomnosť v každodenných situáciách.

Ilustračná fotografia

A potom sú tí, ktorí idú svojou cestou, bez potreby duchovnej podpory. Uznanie tejto slobody rešpektuje dôstojnosť človeka ako rozumnej bytosti, ktorá má schopnosť konať z vlastného popudu a slobodne hľadať pravdu a zmysel života. Ak by som mal parafrázovať Matku Terezu, povedal by som, že v začiatkoch služby ľuďom bez domova som si myslel, že ich musím obracať na vieru. Medzičasom som sa naučil, že mojou úlohou je milovať. A láska obráti, koho chce... Obyčajná blízkosť, záujem o človeka, úsmev a pomoc v bežných maličkostiach dňa je tou najlepšou evanjelizáciou bez použitia slov.

V skratke:

Duchovné sprevádzanie ľudí bez domova je dôležité a potrebné. Zahŕňa budovanie dôvery, rešpektovanie individuálnych životných príbehov a priamu prítomnosť medzi nimi. Nie je izolované, ale dopĺňa materiálnu pomoc, ktorá je pre niektorých ľudí/ klientov, bez duchovného rozmeru neúplná, lebo rieši len základné potreby. Naproti tomu duchovné sprevádzanie obnovuje vnútornú silu a identitu človeka, pomáha prekonať beznádej a buduje komunitu. Spája ľudí, veriacich i neveriacich, ktorí vytvárajú prostredie prijatia.

Duchovné sprevádzanie ľudí bez domova nie je o rýchlych radách, ale o hľadaní zmyslu života, o uzdravení situácií, v ktorých bola ich dôstojnosť znevážená a pošliapaná.

Duchovné sprevádzanie je teda kombináciou praktickej pomoci a duchovného povzbudenie, ktoré ľuďom bez domova pomáha znovu nájsť cestu k dôstojnému životu.

- duchovné sprevádzanie ľudí bez domova by mali vykonávať ľudia s autentickou vierou, so schopnosťou zdravého rozlišovania, najlepšie začlenení do nejakého systému a nie samozvané autority. Môžu to byť zasvätené osoby, pre ktorých je táto služba súčasťou ich poslania, sociálni pracovníci s nadstavbou študijného programu misiológie alebo aj dobrovoľníci, ktorí majú aspoň základy teológie, ale najmä empatiu,

schopnosť počúvať a vytvárať prostredie pokoja a prijatia, s cieľom nájsť nádej a zmysel života.

Trauma-informed/Trauma-informovaný prístup

Mnohí ľudia bez domova zažili traumu – fyzické alebo sexuálne násilie, detstvo v ústavnej starostlivosti, vojnu, stratu blízkych. Pracovať s nimi, bez pochopenia tejto traumy, môže viesť k opätovnému zlyhaniu. Prístup, zohľadňujúci traumu, nehodnotí, netrestá, ale buduje dôveru a bezpečie. Klient nie je objektom pomoci, ale aktívnym spolutvorcom svojej zmeny. Trauma je úzko spojená s bezdomovectvom a má významný vplyv ako na jednotlivcov, ktorí sú ľuďmi bez domova, tak aj na odborníkov, ktorí im poskytujú podporu. Nepriaznivé detské zážitky (ACE), ako je zneužívanie, zanedbávanie a dysfunkčné rodinné prostredie, zvyšujú zraniteľnosť. Tieto rané traumy môžu viesť k dlhodobým psychickým, fyzickým a sociálnym problémom, čím sa výrazne zvyšuje pravdepodobnosť bezdomovectva v dospelosti. Výskum¹⁷ poukazuje na takmer všeobecnú prítomnosť ACE u ľudí bez domova, pričom 89,8 % uvádza aspoň jednu ACE a 53,9 % uvádza štyri alebo viac. Bezdomovectvo samo o sebe je hlboko traumatizujúcou skúsenosťou, ktorá so sebou prináša množstvo strát:

- stratu domova,
- stratu bezpečia,
- stratu istoty,
- stratu väzieb s rodinou, komunitou,
- stratu pocitu stability.

Spanie na ulici alebo pobyt v zariadeniach pre ľudí bez domova môže jednotlivcov ešte viac vystaviť násiliu a vykorisťovaniu, čím sa cyklus traumy neustále opakuje.

¹⁷ https://www.feantsa.org/files/Themes/misc/2025/Staff-wellbeing/Staff_wellbeing_final.pdf

V rámci tohto prístupu sa mení uvažovanie nad traumou ako takou. Trauma sa v ňom totiž nechápe ako choroba, ale ako dopad danej situácie na človeka, ako určité zranenie.

Zmenou vnímania človeka bez domova ako nositeľa „problému“ sa týmto prístupom mení na vnímanie človeka ako jednotlivca s vlastným príbehom, vlastnými cieľmi a túžbam. Tento prístup avšak neslúži k liečbe symptómov vyplývajúcich zo sexuálneho, fyzického alebo psychického zneužívania. Trauma informovaný/citlivý prístup sa na základe istých znalostí a vedomostí o príčinách a dopadoch traumy snaží poskytovať ľuďom prostredie, v ktorom u nich nedochádza k retraumatizácii. Dochádza k vytváraniu autentického podporného vzťahu medzi človekom profesionálom a človekom v núdzi.

Ilustračná fotografia

Príklady dobrej praxe

V západnej Európe sú modely housing plošne rozšírené a podporované mestami, vládou, filantropmi a ďalšími rôznymi podporovateľmi. Nastavenie spoločnosti je radikálne rozdielne, a preto aj podpora takýchto projektov nespúšťa toľko tenzie ako u nás. Aj napriek tomu sa na Slovensku objavujú svetlé príklady – hoci sú zatiaľ skôr výnimkou než pravidlom. Niektoré mestá, mimovládne organizácie a cirkevné iniciatívy už skúšajú nové formy bývania a podpory. Dôležité je ich zviditeľniť, porovnať a podporiť ich rozšírenie.

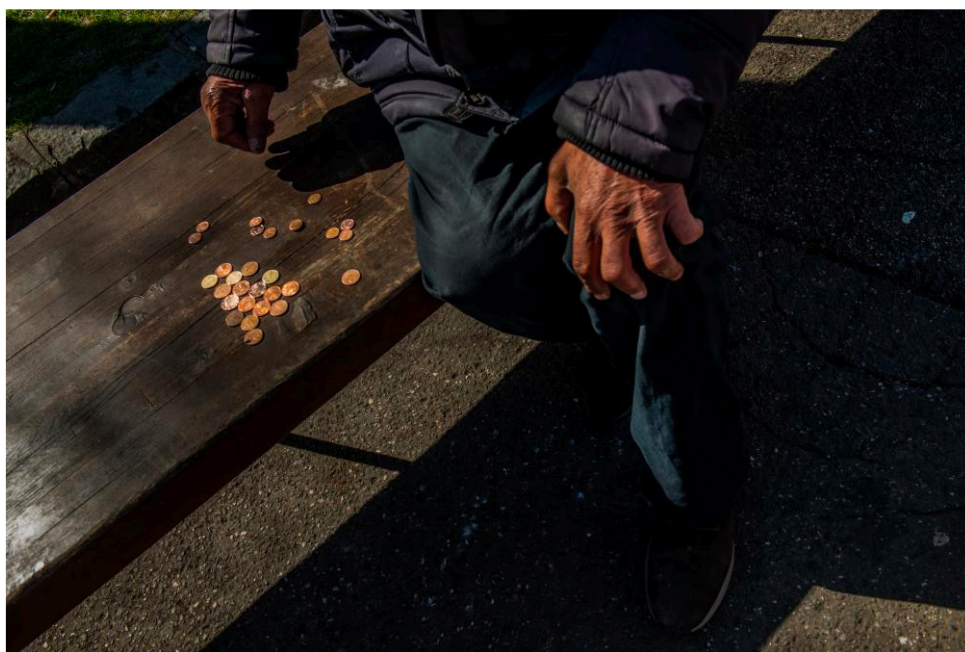
Krátky prehľad financovania¹⁸:

- Iba Fínsko a Írsko vyhlásili, že financovanie Housing First je dostatočné a stabilné.
 - Fínsko investovalo do programu dlhodobo (2008–2019 min. 78 mil. € len zo štátneho plánu). Financovanie pochádza zo spolupráce vlády, miest, NGO a Y-Foundation.
 - V Írsku sa stabilné financovanie začalo až po prijatí stratégie *Rebuilding Ireland (2016–2021)*.
- Rakúsko, Dánsko, Holandsko a Nórsko mali relatívne dobré financovanie, ale slabšie než Fínsko a Írsko.
 - Napr. Dánsko najprv financovala vláda (2009–2013), potom bremeno prešlo na mestá → kvôli napätým rozpočtom sa programy zmenšili.
 - Holandsko financuje Housing First cez špeciálny grant pre 43 najväčších miest (400 mil. € ročne na politiku bezdomovectva, vrátane Housing First).
- Belgicko, Francúzsko, Taliansko, Portugalsko, Slovinsko, Španielsko, Švédsko a UK: financovanie bolo označené za nedostatočné.

¹⁸ https://housingfirsteurope.eu/wp-content/uploads/2025/06/2019-10-10-HFinEurope_Report2019_Summary.pdf

- Vo Francúzsku sa síce Housing First rozšíril (program *Un chez soi d'abord*), ale stabilné financovanie chýba.
- V Portugalsku zatiaľ štátne financovanie chýba, financujú najmä mestá (napr. Lisabon).
- Česko, Maďarsko, Luxembursko, Litva, Rumunsko: veľmi obmedzené alebo žiadne financovanie.
 - Projekty sa spoliehajú na EU fondy (napr. ESF), ktoré sú dočasné.

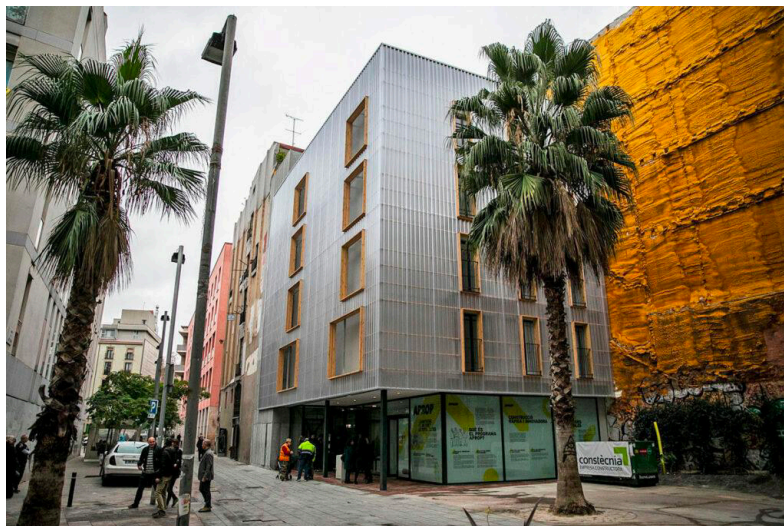
Na to aby projekty reálne ukončujúce bezdomovecť mohli fungovať, je nevyhnutné mať dostatočné množstvo zdrojov a vôľu väčších prvotných investícií s jasným a zrozumiteľným definovaním cieľov a postupov.

Ilustračná fotografia

Kontajnerové bývanie

Je najjednoduchším nástrojom poskytovania dostupného bývania v rýchlo rozvíjajúcich sa mestských prostrediach. Sú vhodným nástrojom na vyplňanie prelúk medzi domami. Na základe praxe vieme, že dokážu pôsobiť nerušivo a zároveň efektívne riešiť situáciu ľudí v núdzi. Ich výhodou je, v niektorých formách, aj možnosť presunutia na iné miesto v prípade potreby (napríklad zmenou územného plánu).

Arrels fundació: Barcelona, Kontajnerové domy v blízkosti hlavnej mestskej tepny La Rambla

Modulárne domy

Potvrdili svoje efektívne využitie v mnohých krajinách (Spojené kráľovstvo, Belgicko¹⁹, USA²⁰ a iné). Dajú sa kombinovať v rámci rôznych cieľových skupín. Vedia efektívne riešiť situáciu ľudí po dlhú dobu, ale môžu byť aj vhodnou prestupnou stanicou k poskytnutiu podpory formou bytov. Vďaka rôznym typom, môžu byť efektívne pre cieľovú skupinu, od rodín až po jednotlivcov. Možnosti umiestnenia v rámci brownfieldov miest sú vhodným a efektívnym riešením bytovej núdze. Ich prínosom je aj možnosť následného presunutia na iný brownfield, ak dôjde k zmene na danom území. Keby sme sa držali len územia Bratislavy, tak nájdeme takýchto území veľké množstvo²¹ (podľa odhadov 113 miest, napr. oblasť Filiálka, oblasť Matador atď.).

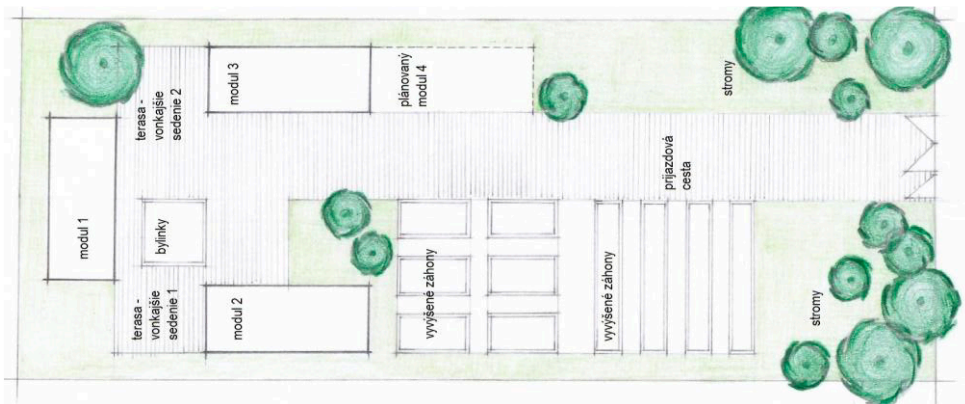

Infirmiers de Rue

¹⁹ Fotografie - <https://www.infirmiersderue.be/en>

²⁰ <https://www.homelessthf.org/ikozie-micro-home/>

²¹ Brownfieldy na území Bratislavy: https://bratislavask.s3.bratislava.sk/upload/BF_pasporty_aktualizacia_22_b52c8702e0.pdf

Návrh modulárnych domov Oz STOPA na území MČ Nové Mesto 2021 (nerealizované)

Renovácia objektov

Model, ktorý je nákladnejší ako predošlé modely, avšak v kontexte zhodnocovania majetku, je návratný a zvyšuje efektívnosť práce s ľuďmi v núdzi. Najmä v mestách, kde je veľké množstvo dlhodobo nevyužívaných, chátrajúcich budov je tento model veľmi účinný aj v kontexte spoločenskej mienky. Tento model vie veľmi efektívne vŕhať aj samotnú komunitu v rámci dobrovoľníctva, sociálnych podnikov a podobne.

Model má veľmi dobré rozvinutie v Budapešti²² s jasnými pozitívnymi vplyvmi na komunitu.

Utcáról lakásba! egyesület / From streets to homes association

²² <https://utcarollakasba.hu/>

Komunitné domy

Nie nehovoríme o nocľahárňach ani o veľkokapacitných centrách. Komunikujeme využitie budov, ktoré nazývame centrami bytového typu. Slúžia a sú veľmi dobre využiteľné ako miesta pre ľudí, ktorí majú špecifické potreby. Zahŕňajú v sebe silné zapojenie sociálnej práce a multidisciplinárneho podporného prostredia. V krajine/meste ako je Slovensko/Bratislava, kde je roky zanedbaná práca s ľuďmi v núdzi, je systém bývania v malých komunitách s dostupnou sociálnou službou, veľmi efektívny nástroj umožňujúci presun do samostatného bývania²³.

Projekt STOPA Slovensko "Crossroad" spolu s komunitnou kaviarňou "Solidarity café"

²³ <https://9ba98c9995b36e2d6fac.b-cdn.net/wp-content/uploads/2025/07/We-are-Not-Invisible-innovative-approaches-to-end-homelessness-Slovakia.pdf>

Byty

Najnákladnejší model, ktorý vychádza z princípov Housing First. Vychádza z princípu, ktorý si vyžaduje komunikáciu s developermi a zaväzovanie ich pri výstavbe k vyčleneniu počtu bytov pre sociálne účely mesta/obce. Tá ich následne vie využívať pre sociálne účely. Vlastná výstavba zo strany miest je obmedzená zdrojmi a hrozí riziko getoizácie celkového objektu. Vychádzame z vedomia, že počet ohrozených obyvateľov je väčší než možnosti zo strany miest. Preto je na mieste využitie sociálnej doložky, a tým zväčšovanie bytového fondu miest. Pokusy o tento model vnímame v mestskej kontribučnej politike mesta Bratislava²⁴.

Ilustračná fotografia

²⁴ <https://mib.sk/byvanie-v-bratislave-chyba-co-robi-mesto-aby-to-zmenilo/>

Zaujímavé špecifické projekty

Nachádzame sa v krajine, kde špecializácia na konkrétne cieľové skupiny ľudí bez domova je stále len víziou a nie realitou. Stále sme vo fáze, že to, čo považujeme za základ, centrá pre mladých dospelých, centrá pre ženy bez domova, ubytovacie kapacity, ktoré nerozdeľujú páry, je v kolónke špecifické a nedostupné. Aj napriek tomu však spomenieme špecifické projekty, vrátane tých bazálnych, akými sú projekty zamerané na ľudí so zvieratami, osoby a páry s LGBTIQ+ komunitou.

Ženy bez domova

Patria medzi najohrozenejšiu skupinu v rámci bezdomovectva. Neustále ohrozenie násilím, sexuálnym obťažovaním, sexbiznisom, vynútená potreba nájsť si „ochrancu“. Podľa našich zistení veľké množstvo žien práve kvôli obavám nevyhľadáva kamenné zariadenia, kde sa nachádza väčšie množstvo mužov a volia radšej život vonku na uliciach a mimo podporu v denných centrách.

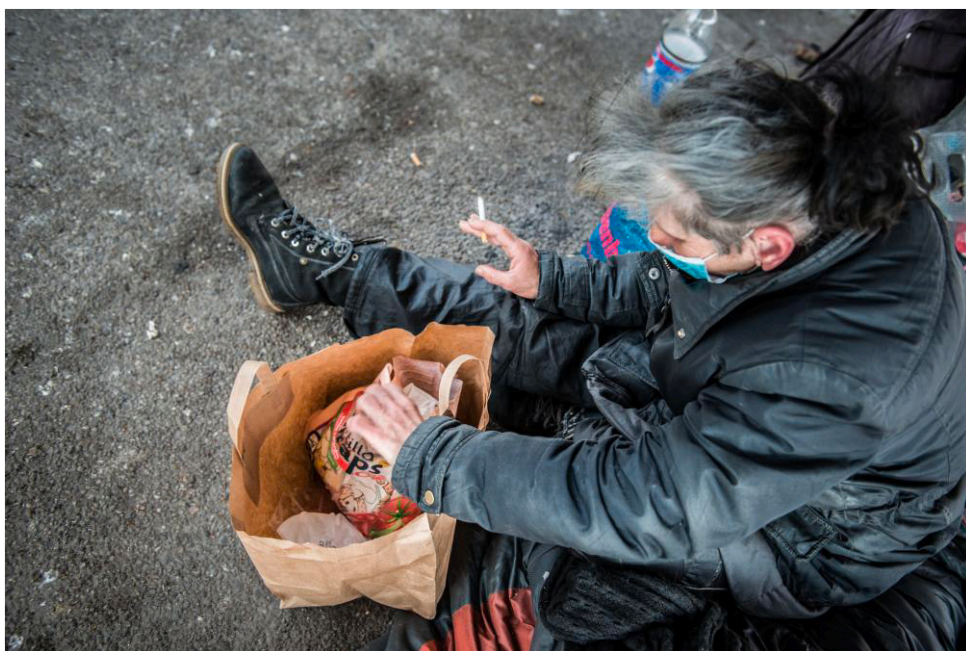
Príkladmi dobrej praxe sú špecializované centrá **Jigsaw Support project**²⁵ (**Manchester**) alebo **St. Mungo's**²⁶

- Ženy často čelia traumám, ktoré sú prepojené a zložité (domácomu násiliu, fyzickému, sexuálnemu či emocionálnemu zneužívaniu), ktoré sa taktiež spájajú s bezdomovectvom. Tieto skúsenosti výrazne sťažujú zotavenie a stabilitu.
- V organizácii St. Mungo's viackrát vyhodnotili, že ženy s komplexnými potrebami dosahujú lepšie výsledky v službách, ktoré sú women-only, než v zmiešaných zariadeniach. Ponúkajú women-only služby a priestory ako voliteľnú možnosť pre ženy, ktoré sa necítia bezpečne v zmiešaných zariadeniach. Vo women-only ubytovaniach je prítomný vždy ženský personál (**gender-matching personal**).

²⁵ <https://support.jigsawhomes.org.uk/>

²⁶ <https://www.mungos.org/>

- Tieto faktory vysvetľujú, prečo je potrebný gender-informed a women-centred prístup, nie len všeobecný model, ktorý predpokladá, že čo funguje pre mužov, bude fungovať aj pre ženy bez domova.
- Pri začiatku spolupráce s klientkami využívajú „**recovery approach**“ (prístup zameraný na zotavenie). Uznávajú, že zotavenie je proces, a že ženy prídu s vlastnými silnými stránkami, skúsenosťami a cieľmi. Bezpečie je prvým základom. Personál je školený v trauma-informed prístupe. Klientky sú zapájané do rozhodnutí (empowerment), čo znamená zmocňovanie.

Ilustračná fotografia

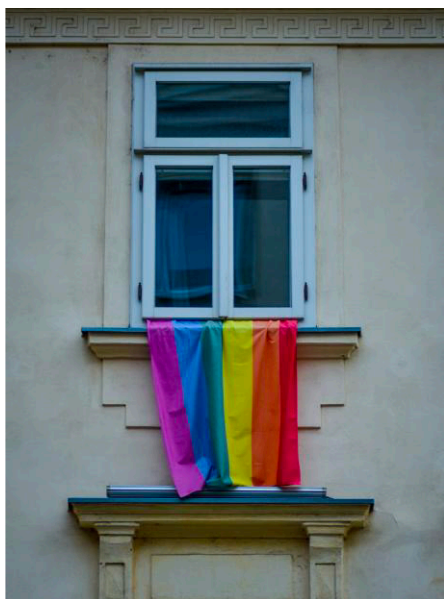
LGBTIQ+ projekty

V Európe, aj vo svete, stúpa počet ľudí bez domova najmä mladých ľudí z LGBTIQ+ komunity. Častou príčinou je ich coming-out a jeho neprijatie rodinou. To, že u nás o tejto skupine skoro vôbec nekomunikujeme nie je preto, že by tu nebola, ale je len odrazom našej spoločnosti, ktorá je presiaknutá predsudkami

a homofóbiou. V rámci európskeho výskumu European Union Agency for Fundamental Rights (FRA, 2020²⁷) dospeli k alarmujúcim výstupom:

- 1 z 5 LGBTIQ+ osôb v Európe (20 %) uviedla, že niekedy zažila bezdomovecť počas života.
- U transrodových osôb bolo toto číslo až 1 z 3 (≈ 33 %), čo naznačuje mimoriadne vysoké riziko.

Inšpiratívnymi projektami, príkladmi dobrej praxe v rámci krátkého náhľadu sú:

Ilustračná fotografia

The Link²⁸ – Minnesota, USA – podpora mladých ľudí bez domova, v ohrození, obetiam násilia a vykorisťovania/ LGBTIQ+ -friendly

Project Live Out Loud²⁹ : rapid reHousing program určený špeciálne pre LGBTIQ+ mládež. Jeho cieľom je rýchlo dostať mladých ľudí z ulice alebo z nestabilných podmienok do bezpečného a stabilného bývania, a zároveň im poskytnúť podporu potrebnú na udržanie si tohto bývania (finančná pomoc, podpora v oblasti vzdelávania a práce, duševné zdravie, komunitné napojenie).

- Zdôrazňujú, že LGBTIQ+ mládež je nadmerne zastúpená medzi mladými ľuďmi bez domova – čelia diskriminácii v rodine, v škole aj na trhu práce.

²⁷ https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2024-lgbtqi-equality_en.pdf

²⁸ <https://thelinkmn.org/>

²⁹ <https://thelinkmn.org/housing-program/project-live-out-loud/>

- Projekt Youth Leadership and Engagement: postavený na myšlienke, že mladí ľudia majú najlepšie porozumenie svojej vlastnej situácii, preto sú aktívne zapájaní do tvorby a vedenia programov.

Ľudia bez domova so zvierat'om

Ďalší u nás nedostupný systém podpory.

Autori Kerman N., Lem M., Witte M., Kim Ch., Rhoades H. (2020)³⁰ komunikujú pozitívny vplyv na človeka aj v prostredí bezdomovectva. Zvieratá poskytujú emocionálnu oporu, pocit ochrany a sociálne prepojenie. Pre mnohých sú jediným zdrojom dôvery a stálosti v nestabilnom prostredí.

Podľa vyššie uvedených autorov sa výskyt ľudí bez domova, ktorí vlastnia domáce zviera, pohybuje medzi 5 % až 25% populácie ľudí bez domova. V kontraste k tomu, sú zistenia o nedostupnosti služieb „pet-friendly“. Výsledkom je, že mnohí ľudia bez domova radšej ostávajú na ulici, než by sa mali svojho zvierat'a vzdať. Tento odhad vychádza z viacerých empirických zdrojov, napríklad:

- Irvine (2013) – *“Animals as Lifechangers and Lifesavers: Pets in the Redemption Narratives of Homeless People”* (Anthrozoös, 26) – uvádza, že asi 10 % ľudí bez domova má psa alebo mačku.
- Cleary et al. (2019) – *“Long-Term Homelessness with Companion Animals”* (Anthrozoös, 32) – potvrdzuje, že väzba na zviera je častá najmä u dlhodobo bezdomových ľudí.
- Labrecque & Walsh (2011) – *“Homeless Women’s Voices on Incorporating Companion Animals into Shelter Services”* – zistili, že 13 % žien bez domova má domáce zviera a viac ako polovica z nich by odmietla vstup do útulku, ak by to znamenalo oddelenie od zvierat'a.

³⁰ <https://www.mdpi.com/2076-2615/10/10/1869>

Celkovo teda približne 1 z 10 ľudí bez domova ($\approx 10\%$) žije so zvierat'om. Percento je vyššie v mestách s pouličným bezdomovectvom a nižšie tam, kde sú dostupné útulky s obmedzeniami pre zvieratá.

Sociálny a psychologický význam zvierat

Autori citujú viacero výskumov, ktoré zdôrazňujú, že zvieratá často predstavujú najdôležitejší vzťah v živote človeka bez domova:

- Irvine (2013) opisuje, že ľudia hovoria o svojich zvieratách ako o „rodine, priateľoch alebo detoch“.
- Scanlon et al. (2015) – *“The Benefits of Pet Ownership for Homeless People”* – zistili, že prítomnosť zvieratá je spojená s nižšou mierou depresie a užívania látok.
- Cleary et al. (2019) dodávajú, že starostlivosť o zvieratá podporuje zodpovednosť, rutinu a zmysel života, čo prispieva k stabilite a motivácii pri zmene životného štýlu.

Together Through Homelessness³¹

St. Mungo's aktívne spolupracuje s organizáciou Dogs Trust v rámci programu Together Through Homelessness a projektu The HOPE Project, ktorý mapuje a podporuje ubytovacie služby umožňujúce bývanie s domácim zvierat'om.

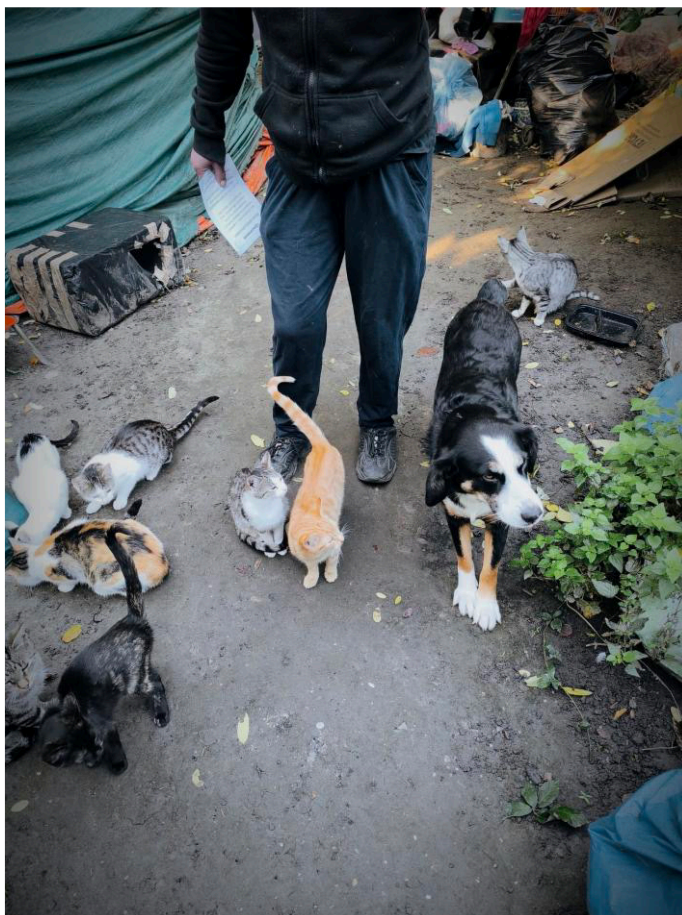
Vďaka programu Together Through Homelessness vytvorili špecifické „pet policies“ (pravidlá a zásady pre zvieratá) a poskytujúce uvítacie balíčky (napr. peľochy, krmivo, obojky, hračky) pre zvieratá klientov. Taktiež poskytujú veterinárnu starostlivosť (očkovanie, odčervenie, úkony, ktoré sú nevyhnutné), ktorá je bezplatná pre psy ubytovaných klientov v týchto zariadeniach (väčšina klientov prichádza práve so psami).

Pet-friendly prístup znižuje bariéry vstupu do služieb. Takýto prístup môže zvýšiť prístup ku službám pre ľudí, ktorí by inak nemali šancu ich využiť kvôli zvierat'om. Zároveň podporuje psychickú pohodu a zotavenie ľudí/klientov. Zvieratá

³¹ <https://www.dogstrusthopeproject.org.uk/>

môžu byť motivačným prvkom - starostlivosť o zvierá môže pomôcť ľuďom/klientom budovať rutiny, zodpovednosť, stabilitu v živote, čo sa prenáša aj na vlastnú starostlivosť.

Pri všetkých modeloch je dôležité mať aj dobrú podkladovú prípravu, kde spolu v rámci prípravných tímov sú vypočuté hlasy odborníkov na danú problematiku, mesta, odborníkov na duševné zdravie a v neposlednom rade hlas a názor samotných dotknutých ľudí, aby došlo k racionalizovaniu predstáv sociálnych služieb a samotných dotknutých ľudí.

Ilustračná fotografia

Odporúčanie na základe výstupov World Habitat³²

Strategické plánovanie zo strany národných vlád je kľúčom k ukončeniu bezdomovectva. Efektívne plánovanie bude mať zásadný význam pre podporu národného plánu ukončovania bezdomovectva.

Malo by prebiehať v spolupráci s miestnymi partnerstvami, skutočne multidisciplinárnym prístupom na národnej úrovni, medzi viacerými agentúrami na miestnej úrovni a záväzkom spolupracovať s ľuďmi, ktorí majú s touto problematikou osobnú skúsenosť.

Odporúčania pre národné vlády:

- konať v súlade s Lisabonskou dohodou a vypracovať akčný plán založený na dôkazoch, ktorý do roku 2030 zabezpečí všetkým ľuďmi bez domova bezpečný domov
- prevziať zodpovednosť za riešenie bezdomovectva a pracovať na prevencii a včasnej intervencii
- v prípade potreby dekriminalizovať bezdomovectvo
- zabezpečiť rovnaký prístup k verejným službám, ako je zdravotná starostlivosť, vzdelávanie a sociálne služby.

Tento výskum³³ identifikoval veľmi odlišné postoje a prístupy k bezdomovectvu v rámci miestnych samospráv, často aj v rámci jednej krajiny. To znamená, že existuje reálna príležitosť vyvinúť účinnejšie politiky bývania v mestách, najmä tam, kde sa v súčasnosti robí málo pre ukončenie bezdomovectva. Navrhujeme nasledujúce odporúčania:

- Uprednostniť rozvoj a rozšírenie mestského sektora bývania prostredníctvom:

³² https://9ba98c9995b36e2d6fac.b-cdn.net/wp-content/uploads/2025/09/wh_housing-led-in-cee_BRIEFING-SLOVAKIA_EN_FINAL.pdf

³³ https://9ba98c9995b36e2d6fac.b-cdn.net/wp-content/uploads/2025/09/wh_housing-led-in-cee_SUMMARY_EN_FINAL-1.pdf

» podpory a stimulovania výstavby cenovo dostupného a prístupného sociálneho bývania

» vykonávania renovačných prác na prázdnych alebo nevyhovujúcich budovách

» nákupu domov prostredníctvom súkromného nájomného sektora na použitie ako sociálne bývanie

» využitia súkromného bývania, ktoré je k dispozícii na prenájom prostredníctvom modelu sociálnej nájomnej agentúry

- Formálne podporovať budúci prechod na prístupy zamerané na bývanie a odklon od poskytovania núdzového/dočasného bývania

- Identifikovať a spolupracovať s miestnymi partnermi poskytujúcimi služby, ktorí uprednostňujú prístupy zamerané na bývanie

- Zaviesť alebo rozšíriť miestne programy sociálnych dávok zamerané na ľudí bez domova

- Aktívne sa podieľať na navrhovaní národných a regionálnych stratégií a na programovaní, implementácii a monitorovaní špecializovaných fondov EÚ

- Obce by mohli ťažiť z horizontálneho vzájomného vzdelávania, ktoré by umožnilo zdieľanie pokrokovejších postupov zameraných na bývanie. To by sa mohlo dosiahnuť prehĺbením medzinárodných sietí, uľahčením spolupráce

Odporúčania pre samosprávy a zastupiteľstvá

- Vyčleniť väčší podiel zdrojov na rozvoj a rozširovanie sektora komunálneho bývania ustanoviť jeho priority prostredníctvom:
- Podpory a stimulovania výstavby nového sociálneho bývania
- Priamej alebo nepriamej rekonštrukcie v prázdnych alebo nevyhovujúcich budovách
- Nákupu bytov a domov prostredníctvom súkromného nájomného sektora s cieľom použiť ich na sociálne bývanie

- Zváženía využítia bývania v súkromnom vlastníctve, ktoré by mohlo byť k dispozícii na prenájom prostredníctvom modelu sociálnej nájomnej agentúry
- Uvoľniť alebo zmeniť aktuálne kritériá na pridelenie sociálneho bývania, aby sa mohli zapojiť aj ľudia bez domova
- Znížiť administratívne prekážky v rámci prístupu k sociálnemu bývaniu
- Uskutočniť partnerské návštevy do inovatívnych slovenských miest/obcí aspoň čiastočne uplatňujúcich prístup založený na bývaní (napr. Bratislava) s cieľom preštudovať miestne predpisy a konzultovať ich s kompetentnými odborníkmi z praxe
- Aktívne hľadať miestnych partnerov, ktorí presadzujú prístupy zamerané na bývanie pre poskytovanie služieb
- Aktívne sa zúčastňovať na tvorbe národných a regionálnych stratégií a na programovaní, implementácii a monitorovaní špecializovaných fondov EÚ a presadzovať nižšie uvedené

Odporúčania pre odborníkov z praxe (z mimovládnych, cirkevných a obecných organizácií):

- Preskúmať možnosti presunu klientov s cieľom pomôcť ľuďom nájsť trvalé bývanie (ak sú v súčasnosti v útulku alebo u poskytovateľa núdzových služieb)
- Poskytovať školenia pre súčasných a nových zamestnancov (vrátane školení o redukcii škôd/harm reduction spôsobených užívaním drog – „harm reduction“, Housing First a o postupoch zohľadňujúcich traumy)
- Vytvárať externé partnerstvá a školiť personál na účinnú podporu klientov pomocou integrovaných služieb (napr. so špecializovanými poskytovateľmi služieb v oblasti telesného a duševného zdravia)
- Skúšať rôzne typy nájomných zmlúv a ubytovania s cieľom zvýšiť ponuku bývania, flexibilitu a výber

- Prípadne poskytovať služby, ktoré oddeľujú správu bývania a sociálnu podporu
- Podieľať sa na tvorbe národných a regionálnych stratégií a programovaní, implementácii a monitorovaní európskych štrukturálnych a investičných fondov (EŠIF+)
- Zvyšovať povedomie o rozsahu a možných cestách k bezdomovectvu (a relevantných zdrojoch, ktoré tieto informácie potvrdzujú) a zamerať sa na šírenie osvedčených postupov v spolupráci s operatívnymi, akademickými či mediálnymi partnermi
- Podporovať celoštátnu spoluprácu (napríklad vytvorením špecializovaného zastrešujúceho združenia) a byť súčasťou medzinárodných združení/sietí s cieľom presadzovať zmeny a využívať dostupné medzinárodné poznatky a osvedčené postupy.

Záver a odporúčania

Bezdomovectvo nie je prírodný jav, ale dôsledok rozhodnutí – politických, ekonomických, spoločenských. Znamená to, že efektívnymi postupmi sociálnych politík, odvahou začať, chuťou robiť zmeny, vieme tento stav aj postupnými krokmi meniť.

Potrebujeme koordinované politiky, dôstojné riešenia a vôľu konať. Právo na bývanie by malo byť základom, nie luxusom. Publikácia má ukázať, že možnosti existujú – len ich treba chcieť a vedieť uplatniť. Nemôžeme si už dovoliť čakať, nakoľko každé čakanie privádza ďalších ľudí do kruhu bezdomovectva. Noví ľudia bez domova každoročne na ulici prídu o život z dôvodu nedostupnosti dôstojných služieb. Máme vedomosti o mnohých iných modeloch z rôznych krajín, ktoré efektívnym, a najmä dôstojným spôsobom pristupujú k ľuďom v núdzi. Pre naše účely sme zvolili tie, ktoré sme považovali za najrealistickejšie v kontexte aplikovania v tejto krajine. Modulárne domy, kontajnerové bývanie, podpora pri prevencii straty bývania až po rozširovanie bytových fondov dostupných pre ľudí v núdzi. Všetky majú svoje uplatnenie a svoju cieľovú skupinu. Chápeme však, že začiatky pri aplikácii môžu a budú náročné, budú potrebovať veľa komunikácie medzirezortnej, veľa komunikácie s verejnosťou a v neposlednom rade komunikácie so samotnými ľuďmi s históriou bezdomovectva. Aj napriek tomu veríme a máme nádej, že aj táto krátka publikácia otvorí dvere pre zmenu smerovania, pre zmenu myslenia a vnímania bezdomovectva.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- ARRELS FUNDACIÓ. 2018. *Zero Flat* [online]. 2018. [cit.27–01-2026]. Dostupné na internete:<<https://www.arrelsfundacio.org/en/zero-flat/>>
- BERESECKÁ, M. 2003. *Formy práce s bezdomovcami na Slovensku*. In: DRAGANOVÁ, H. a kol. 2006. *Sociálna starostlivosť*. Martin: Osveta, 2006. ISBN 978-80-8063-240-3
- BRNULA P.; ČAVOJSKÁ K.; MÓZEŠOVÁ K.; SMREK M. 2015. *Úvod do teórií sociálnej práce* [online]. 2015. [cit.02–01-2026]. Dostupné na internete:<https://www.fedu.uniba.sk/fileadmin/pdf/Sucasti/Katedry/KSP/maria/Uvod_do_teorii_socialnej_prace_02.pdf>
- BUCHTOVÁ, B. a kol. 2013. *Nezamestnanosť*. 2. vyd. Praha: Grada Publishing, 2013. ISBN 978-80-247-4282-3
- DALMA FABIAN. 2025. *Supporting those who support: a trauma-informed approach to staff wellbeing in homelessness services*; [online]. 2025. [cit.27–01-2026]. Dostupné na internete:<https://www.feantsa.org/files/Themes/misc/2025/Staff-wellbeing/Staff_wellbeing_final.pdf>
- DR CHRISTIAN ROGGENBUCK. 2022. *Housing First: An evidence review of implementation, effectiveness and outcomes* [online]. 2022. [cit.27–01-2026]. Dostupné na internete:<<https://www.ahuri.edu.au/sites/default/files/documents/2022-08/AHURI-Prof-Services-Housing-First-An-evidence-review-of-implementation-effectiveness-and-outcomes.pdf>>
- DRAGANOVÁ, H. a kol. 2006. *Sociálna starostlivosť*. Martin: Osveta, 2006. ISBN 978-80-8063-240-3
- ERICH FROMM: *Mat' alebo byt'*. Portál, 2020 ISBN: 978-80-262-1646-9
- EUROPEAN HOUSING COOP. 2025. [online]. 2025. [cit.27–01-2026]. Dostupné na internete: <<https://www.Housingcoop.eu/countries/slovakia>>
- EUROPEAN UNION AGENCY FOR FUNDAMENTAL RIGHTS. 2024. *LGBTIQ+ equality at a crossroads – progress and challenges* [online]. 2024.

[cit.27–01-2026]. Dostupné na internete:<https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2024-lgbtiq-equality_en.pdf>

FEANTSA. 2005. *ETHOS – Evropská typologie bezdomovství a vyloučení z bydlení v prostředí ČR* [online]. 2005. [cit.27–01-2026]. Dostupné na internete:<<https://www.feantsa.org/files/Home/ETHOS/PDFS/Languages/Czech.pdf>>

FOOD NOT BOMBS BRATISLAVA. [online]. [cit.27–01-2026]. Dostupné na internete:<<https://foodnotbombsbratislava.wordpress.com/about/>>

HLAVNÉ MESTO SR BRATISLAVA. 2022. *Urbanistická štúdia brownfieldy na území hlavného mesta SR Bratislavy*. [online]. 2022. [cit.27–01-2026]. Dostupné na internete:<https://bratislavask.s3.bratislava.sk/upload/BF_pasporty_aktualizacia_22_b52c8702e0.pdf>

HLAVNÉ MESTO SR BRATISLAVA. 2026. *Nájomné byty mesta* [online]. 2026. [cit.27–01-2026]. Dostupné na internete:<<https://bratislava.sk/socialne-sluzby-a-byvanie/byvanie-a-ubytovanie/najomne-byvanie/najomne-byty-mesta>>

HOUSING FIRST EUROPE. 2026. [online]. 2026. [cit.27–01-2026]. Dostupné na internete:<<https://HousingFirsteurope.eu/>>

INFIRMIERS DE RUE. 2026. *Modular houses* [online]. 2026. [cit.27–01-2026]. Dostupné na internete:<<https://www.infirmiersderue.be/en>>

INŠTITÚT PRE VÝSKUM PRÁCE A RODINY. 2024. *Záverečná správa zo sčítania ľudí bez domova v Bratislave 2023* [online]. 2024. [cit.27–01-2026]. Dostupné na internete:<https://bratislavask.s3.bratislava.sk/upload/SLBD_zave-recna_sprava_2023_57b66c3ec2.pdf>

JIGSAW SUPPORT. [online]. [cit.27–01-2026]. Dostupné na internete:<<https://support.jigsawhomes.org.uk/>>

JOSEPH ROWNTREE FOUNDATION 2019. *Using the Social Housing Green Paper to boost the supply of low-cost rented homes* [online]. 2019. [cit.27–01-2026]. Dostupné na internete:<<https://www.jrf.org.uk/Housing/using-the-social-Housing-green-paper-to-boost-the-supply-of-low-cost-rented-homes>>

- KERMAN N., LEM M., WITTE M., KIM CH., RHOADES H. 2020. *A Multilevel Intervention Framework for Supporting People Experiencing Homelessness with Pets* [online]. 2020 [cit.27–01-2026]. Dostupné na internete:<<https://www.mdpi.com/2076-2615/10/10/1869>>
- KOŁODIEJCHUK, B. *Pod', bud' mojim svetlom*. Karmelitánske nakladateľstvo 2008 ISBN 978-807-19-5228-2
- LIPOVETSKY, G. 1983. *Éra prázdnoty*. Prostor, 2008. ISBN 80-85-190-74-5
- METROPOLITNÝ INŠTITÚT BRATISLAVY. 2025. *Bývanie v Bratislave chýba – čo robí mesto, aby to zmenilo?* [online]. 2025. [cit.27–01-2026]. Dostupné na internete:<<https://mib.sk/byvanie-v-bratislave-chyba-co-robi-mesto-aby-to-zmenilo/>>
- NATIONAL ALLIANCE TO END HOMELESSNESS. 2020. *The Case for Housing First* [online]. 2020. [cit.27-01-2026]. Dostupné na internete:<<https://end-homelessness.org/wp-content/uploads/2020/03/Housing-First-Research-NAEH-NLIHC-Handout.pdf>>
- NATIONAL COALITION FOR THE HOMELESS. 2023. *Why Do People Experience Homelessness?* [online]. 2023. [cit.27–01-2026]. Dostupné na internete:<https://nationalhomeless.org/homelessness-in-the-us/?utm_source>
- OECD. 2024. *OECD Economic Surveys SLOVAK REPUBLIC* [online]. 2024. [cit.27–01-2026]. Dostupné na internete:<https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2024/03/oecd-economic-surveys-slovak-republic-2024_01a5b210/397ca086-en.pdf?utm_source>
- PAYNE, M. 2011. *Humanistic social work – Core principles in practice*. Macmillan Education, 2011. ISBN 978-02-302-9360-1
- PLEASE N.; BAPTISTA I.; KNUTAGÅRD M. 2019. *Housing First in Europe: An Overview of Implementation, Strategy and Fidelity* [online]. 2019. [cit.27–01-2026]. Dostupné na internete:<https://HousingFirsteurope.eu/wp-content/uploads/2025/06/2019-10-10-HFinEurope_Report2019_Summary.pdf>

SLOVAK SPECTATOR. 2024. *Public rental options in Slovakia? Only 1.6 percent of homes say 'welcome'* [online]. 2024. [cit.27-01-2026]. Dostupné na internete:<https://spectator.sme.sk/business/c/slovakia-faces-a-Housing-shortage-of-over-200000-units?utm_source >

ST. MUNGO'S. 2026. [online]. [cit.27-01-2026]. Dostupné na internete:<<https://www.mungos.org/>>

ŠTATISTICKÝ ÚRAD SR. 2021. *Ľudia bez domova* [online]. 2021. [cit.27-01-2026]. Dostupné na internete:<https://www.scitanie.sk/storage/app/media/dokumenty/ludia_bez_domova_SODB_2021.pdf>

THE HOMELESS FOUNDATION. 2017. *iKozie project* [online]. 2017. [cit.27-01-2026]. Dostupné na internete: <<https://www.homelessthf.org/ikozie-micro-home/>>

THE LINK. 2024. [online]. 2024. [cit.27-01-2026]. Dostupné na internete:<<https://thelinkmn.org/>>

THE LINK. 2024. *Project live out loud* [online]. 2024. [cit.27-01-2026]. Dostupné na internete:<<https://thelinkmn.org/Housing-program/project-live-out-loud/>>

TOGETHER THROUGH HOMELESSNESS. [online]. [cit.27-01-2026]. Dostupné na internete:<<https://www.dogstrusthopeproject.org.uk/>>

UTCÁRÓL LAKÁSBA! EGYESÜLET. [online]. [cit.27-01-2026]. Dostupné na internete:<<https://utcarollakasba.hu/>>

Všeobecná deklarácia ľudských práv. [online]. 2007. [cit.2026-02-07]. Dostupné na internete:<<https://www.gender.gov.sk/wp-content/uploads/2012/06/UD-HRvSVK.pdf>>

WORLD HABITAT. 2021. *European End Street Homelessness Campaign – Impact Report 2021* [online]. 2021. [cit.27-01-2026]. Dostupné na internete:<<https://world-habitat.org/news/the-european-end-street-homelessness-campaign-update/>>

WORLD HABITAT. 2023. *Ending homelessness in Central and Eastern Europe: making the shift to a Housing-led system in Slovakia* [online]. 2023. [cit.27–01-2026]. Dostupné na internete:<https://9ba98c9995b36e2d6fac.b-cdn.net/wp-content/uploads/2025/09/wh_Housing-led-in-cee_BRIEFING-SLOVAKIA_EN_FINAL.pdf>

WORLD HABITAT. 2023. *Ending homelessness in Central and Eastern Europe: making the shift to a Housing-led system.* [online]. 2023. [cit.27–01-2026]. Dostupné na internete:<https://9ba98c9995b36e2d6fac.b-cdn.net/wp-content/uploads/2025/09/wh_Housing-led-in-cee_SUMMARY_EN_FINAL-1.pdf>

WORLD HABITAT. 2025. *We are not invisible: Innovative approaches to end homelessness, Slovakia.* [online]. 2025. [cit.27–01-2026]. Dostupné na internete:<<https://world-habitat.org/awards/winners/we-are-not-invisible-innovative-approaches-to-end-homelessness-slovakia/>>

WORLD HABITAT. 2025. *World Habitat Awards* [online]. 2025. [cit.27–01-2026]. Dostupné na internete:<<https://world-habitat.org/awards/>>

Y-FUONDATION. 2017. *A home of your own: Housing First and ending homelessness in Finland* [online]. 2017.[cit.27–01-2026]. Dostupné na internete:<<https://www.scribd.com/document/438752459/A-Home-of-Your-Own-lowres-spreads-pdf>>

Zákon NR SR 448/2008 Z.z. o sociálnych službách a o zmene doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní v znení neskorších predpisov

Občianske združenie STOPA Slovensko vzniklo v roku 2015 ako reakcia na zvyšujúci sa počet dlhodobých ľudí bez domova. Od svojho vzniku sa definovala ako organizácia kombinujúca sociálnu prácu a environmentálnu zodpovednosť. Od organizácie prvotne poskytujúcej najmä služby, zamerané na integráciu a zamestnávanie, sa rozšírila do ulíc s terénymi tímami zameranými hlavne na vyhľadávanie ľudí v riziku bezdomovectva. Neskôr prešla vývojom smerujúcim k dôstojnému bývaniu, kedy otváralo prvé projekty Housing First a Housing Led. Veľký vplyv malo na tento rozvoj najmä aktívne členstvo v medzinárodnej aliancii The European End Street Homelessness a aktuálne Housing First Europe Hub.

© Autorský kolektív:

Mgr. Pavol Sabela,

Mgr. Školastika Valachyová,

Mgr. Martina Pisárová,

Bc. Lívia Kormanová,

Bc. Miroslava Hudáková,

Br. Márius Dismas,

Ako ukončiť bezdomovectvo

Handbook for policy-makers

Vydalo: Občianske združenie STOPA Slovensko

Tlač: online tlačiareň Expresta s.r.o.

Obálka: Daniela Bičanovská

Rok vydania: 2026

Rozsah: 70 strán

Vydanie: prvé

ISBN 978-80-570-7793-0 (tlačená verzia)

ISBN 978-80-570-7794-7 (online verzia)